

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Využití potenciálu NP Šumava v environmentální výchově v MŠ

Vypracovala: Shánělová Štěpánka
Vedoucí práce: PhDr. Jan Petr, Ph.D.
České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 28. června 2024

Štěpánka Shánělová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Ph.Dr. Janu Petrovi Ph.D. za vedení. Děkuji za jeho cenné informace, za rychlou komunikaci a za jeho lidský a přátelský přístup. Dále bych ráda poděkovala pracovníkům NP Šumava ve Vimperku, kteří mi doplnili mnoho informací a nesrovnalostí. Velice děkuji vedoucí učitelce mateřské školy, ve které pracuji, která mě po celé studium podporovala a pomáhala mi. A hlavní díky patří mé rodině.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je navrhnout program s aktivitami, které pomáhají dětem více přiblížit život na Šumavě a v přírodě. Snažím se nejen poskytnout dětem příležitost k objevování krás přírody, ale také podnítit jejich zájem o ochranu životního prostředí. Skrze pestré aktivity a interaktivní přístupy se snažím formovat u dětí respekt k přírodě, uvědomělost ohledně biodiverzity a pocit zodpovědnosti za udržitelnost naší planety. Zároveň se snažím vytvářet prostor pro radostné a vzdělávací zážitky, které budou děti inspirativně provázet krásami přírodního prostředí, a tím podporovat jejich pozitivní vztah k životnímu prostředí.

V teoretické části se věnuji Šumavě a Národnímu parku Šumava, objevují se zde témata, jako je historie Šumavy, osidlování Šumavy a chráněné druhy či památky NP Šumava.

Praktická část obsahuje program založený na aktivitách, který je zaměřen nejen na život v NP Šumava, ale také na život v přírodě obecně. Je možné jej využívat i v dalších školských zařízeních. Všechny aktivity jsou doplněny o vlastní evaluaci v praxi.

Klíčová slova: NP Šumava, environmentální výchova, učení prožitkem, les, příroda

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to make a program with activities that help children get closer to life in the Šumava. I seek not only to provide children with an opportunity to explore the beauty of nature but also to stimulate their interest in environmental protection. Through diverse activities and interactive approaches, I aim to shape children's respect for nature, awareness of biodiversity, and a sense of responsibility for the sustainability of our planet. At the same time, I strive to create a space for joyful and educational experiences that will inspiringly guide children through the beauties of the natural environment, thereby fostering their positive relationship with the environment.

In the theoretical part, I focus on the Šumava and Šumava National Park, covering topics such as its history, settlement, protected species, and landmarks.

The practical part includes a program based on activities that not only focus on life in the Šumava National Park but also on life in nature in general. Therefore, it can be utilized in other educational institutions. All activities are complemented by their own practical evaluation.

Key Words: National Park Šumava, environmental education, experiential learning, forest, nature

Obsah

ÚVOD	7
1 LITERÁRNÍ PŘEHLED	8
1.1 Šumava.....	8
1.1.1 Historie Šumavy	8
1.1.2 Šumava aktuálně.....	14
1.1.3 Rozdíl mezi chráněnou krajinnou oblastí a národním parkem.....	15
1.2 Národní park Šumava.....	17
1.2.1 Historie Národního parku Šumava.....	17
1.2.2 Krajina Národního parku Šumava	18
1.2.3 Kouzlo šumavských rašelinišť	19
1.2.4 Bohatství lesů v Národním parku Šumava	21
1.2.5 Vodní prostředí na Šumavě	22
1.2.6 Chráníme Šumavu	23
1.2.7 Národní park jako turistická atrakce.....	24
1.3 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	24
2 METODIKA.....	26
3 VÝSLEDKY	27
3.1 Program „Šumavský průzkumník: Objevujeme krásy lesa“	27
3.2 Ověření efektivity programu.....	60
4 DISKUZE.....	62
ZÁVĚR.....	63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH	66
PŘEHLED DĚTSKÉ LITERATURY O PŘÍRODĚ	82

ÚVOD

Bakalářskou práci jsem se rozhodla vypracovat na téma využití potenciálu NP Šumava v environmentální výchově v MŠ. Cílem bakalářské práce bylo připravit a ověřit výukový program pro děti předškolního vzdělávání. Program byl zaměřen na environmentální výchovu. Aktivity byly pojaty formou prožitkového učení, protože zastávám názoru, že tato forma je nejefektivnější.

Výběr tématu pro mě byl zcela jasný již od samotného začátku. Jelikož jsem velice environmentálně smýšlející člověk, který žije celý život v srdci nádherné Šumavy, patří mezi mé hlavní priority učit děti lásce k přírodě. Dávat jim na vědomí, jak moc je pro nás příroda důležitá, jak o ni musíme pečovat a jaké následky může mít naše nezodpovědnost k ní. Protože, kdo jiný má v ruce budoucnost planety Země než samotná budoucí generace, kterou my teď vychováváme?

Děti v předškolním období jsou nesmírně zvědavé, zajímá je spousta věcí, vyptávají se a přesně toho je potřeba využít k tomu, abychom jim ukázali, jak je příroda vzácná a že je o ni třeba řádně pečovat. Do 6 let života se nejvíce vytváří osobnost člověka a jak praví staré přísloví „Co se v mládí naučíš...“.

V teoretické části jsem se zabývala Národním parkem Šumava a Šumavou, kde uvádím historii Šumavy a jak to zde vypadalo dříve. Přesuneme se na geografii a povrch Šumavy, přes vegetaci, památky až k aktuálnímu stavu Národního parku.

Praktická část obsahuje program, který nese název "Šumavský Průzkumník: Objevujeme krásy lesa". Jedná se o soubor aktivit, které provedou děti tématy spojené nejen se Šumavou, ale i s přírodou samotnou. Činnosti jsou určeny pro děti předškolního vzdělávání. Program na sebe jednotlivě navazuje a po celou dobu provází děti přírodou skřítek Šumík. Pomůcky jsou běžně dostupné či snadno vyrobitelné svépomocí. Koncept programu je vhodný i pro instituce, které se nenacházejí v NP. Může je tudíž využít kdokoliv, pro koho je důležité environmentální cítění. Program je rozdělen na čtyři týdny a každý týden se zaměřuje na jiné téma. Dohromady obsahuje 26 aktivit a 8 vlastních pracovních listů.

1 LITERÁRNÍ PŘEHLED

1.1 Šumava

1.1.1 Historie Šumavy

Pravěký člověk se dlouho vyhýbal trvalejšímu osídlení Šumavy a Pošumaví z důvodu nepříznivých přírodních a klimatických podmínek. I přes to se podařilo najít několik nálezů, které dokazují, že osídlování zde začalo již v mladší době kamenné. Jednalo se o různé industrie, které se používaly v každodenním životě paleolitického člověka, například kamenné nožíky, hroty šípů i háčky na udici. Během tří let archeologové na Modravsku objevili už 300 drobných kamenných čepelek a odštěpků. (Řezníčková, 2003)

První doložené sídliště na Šumavě je mezolitická lokalita na Modravských pláních v blízkosti Roklanského potoka. Mimo jiné se jedná i o nejvýše položenou osídlenou oblast na našem území. S největší pravděpodobností sem lidé zavítali hlavně kvůli lovu a sběru potravy. Především sběr hub, lesního ovoce a lísky obecné, která byla velice účelová potrava. Jako jedna z mála se dala skladovat přes zimu a tak byla v době kamenné velice vyhledávána. Roklanský potok byl navíc bohatý na ryby, zejména na lososy, který zajišťoval obohacení jídelníčku. (Hotová, 2024)

Vysoká nadmořská výška měla tu výhodu, že plodiny zde dozrávaly později než v nižších oblastech. To bylo pro naše předky přínosné, protože pokud měli svůj tábor v podhůří a zužitkovali všechnu svou potravu, přesunuli se následně do vyšších poloh, kde vše teprve dozrávalo. „Lze to datovat zhruba do období mezolitu, to jest v Čechách 7500 až 12 tisíc let před současností. Ti lidé žili pravděpodobně polokočovným způsobem života. Měli oblast, po které putovali. Věnovali se lovu, sběru, rybolovu a uvažuje se o tom, že mohli vypalovat lesy.“ (Čuláková, 2013)

Postupem času se začali adaptovat na nový životní styl, přestali svůj život přizpůsobovat tahu zvěře a přesunuli se k osídlování oblastí podle jejich vhodnosti pro zemědělství. S rozvojem zemědělství se nejen měnil způsob obživy, ale také se objevovaly pokročilejší nádoby a technologie vypalovacích pecí, které přinesly výrobu odolnější keramiky na vyšší úroveň. Další významnou oblastí rozvoje se stává textilní výroba, která již není omezena pouze na tkaní látek, ale zahrnuje také barvířství.

Dokonce v této době můžeme pozorovat vznik bohatě barevných textilií, kdy jsou barviva získávána z okolního rostlinstva, anebo se importují, přispívajíc tak k rozmanitosti a estetice textilních výrobků. (Hotová, 2024)

Doba železná je známá spíše jako doba keltská. Pro Šumavu a Pošumaví byla tato doba z hlediska osidlování a rozvoje života nejvíce klíčová. Jednalo se o období kolem roku 700 před naším letopočtem až do roku 0.

Nové sociální uspořádání na šumavském území vytvořilo odlišný archeologický obraz s dominancí mohutných pravěkých fortifikací, šumavských hradišť, která keltské obyvatelstvo vybudovalo již po roce 600 před naším letopočtem. Vrcholy sedla u Albrechtic, Věnce u Lčovic, Jámy u Mičovic, hrádek u Třebánic, Raziberg u Boletic a možná nejvýše položené opevnění pravěkých Čech, obří hrad u Studence, představují významné archeologické památky na šumavském území. (Anděra et al., 2003)

Hradiště Obří hrad, známé též jako Riesenschloss, nacházející se severozápadně od obce Nicov, vyniká jako nejvýše položené hradiště v Čechách (nadmořská výška +995 m). Toto dvojdílné hradiště bylo vybudováno na výběžku táhlého horského hřbetu nazývaného „Vala“, jehož osa směřuje od jihu k severu. Celkově se skládá z předhradí a vnitřního hradiště, jež jsou pokryté rozsáhlým smrkovým lesem. (Kucharský, 2013)

Keltské hradiště nedaleko Losenice bylo zkoumáno několika archeology po dobu 80 let. Během těchto výzkumů bylo nalezeno několik artefaktů, které odkazují do daleké minulosti, čímž dokazují, že život v době halštatské na Šumavě byl velmi bujarý. Nicméně i přes tato fakta existuje několik konspiračních teorií o tom, že nalezené předměty jsou podvrh. Nikdy však nebylo dokázáno, že je to pravda, a tudíž se vše uzavřelo tím, že na Šumavě opravdu Keltové v době halštatské¹ byli. V době laténské² však nikoliv. Nic není však u konce, a pokud se naskytne v budoucnu prostředky na další výzkumy, může být všemu jinak. Minulost těchto období je totiž stále jedním velkým otazníkem. (Anděra et al., 2003)

Středověk se datuje od roku 476, ve kterém se odehrál pád západořímské říše. Konec se přikládá roku 1492, objevení Ameriky.

¹ Starší doba železná

² Mladší doba železná

V devátém století se mezi českou a německou stranou rozprostíral rozsáhlý a hustý les nazývaný Silva Nortica nebo Nortwald. Tento les představoval jakýsi indikátor civilizačního pokroku, jehož hranice reflektovala míru rozvoje obou oblastí. Tímto komplexem pralesa procházely dvě klíčové obchodní trasy, které sloužily jako důležité spojnice v daném historickém období. Znamější z nich je Zlatá stezka, která vedla z Pasova do Prachatic. (Anděra et al., 2003)

Zlatá stezka u Prachatic

První zmínky o této obchodní stezce pocházejí z roku 1010 našeho letopočtu. Jednalo se o nejvýznamnější obchodní spojnicu mezi naší českou zemí a sousedním Německem. Dle názvu by se mohlo zdát, že se po stezce převáželo zlato, skoro tomu tak je. Neboť bez potraviny, která se touto cestou převážela, bychom si v dnešní době život už těžko představili. Stejně tak, jak se o tom přesvědčil sám král v pohádce Sůl nad zlato. Zlatá stezka se jinak nazývá Solná stezka. A v době středověku se po ni převážela sůl. Svůj oficiální a současný název „Zlatá“ dosáhla až v 16. století především kvůli tomu, jak bohatá na dovoz byla. (Pulkrábek, 2018)

Během vrcholné doby středověkých obchodních cest, konkrétně v období 14. až 16. století, byla Zlatá stezka jednou z nejvýznamnějších spojnic. Husitské války sice na čas přerušily provoz na této obchodní trase, avšak v 16. století, kdy správu české části zajišťovali Rožmberkové, došlo k novému rozkvětu Zlaté stezky. Prachaticemi, hlavním městem této stezky, tehdy každý týden procházelo přes 1000 soumarských koní, přivážejících více než 3 miliony litrů soli ročně. Provoz na Zlaté stezce byl natolik živý, že byly ustanoveny speciální řády, jejichž úkolem bylo regulovat a řídit tento intenzivní obchodní ruch. (cestujemesumavou.cz, 2024)

Po nějaké době fungování této cesty, se rozdělila na tři okruhy. Jednalo se o horní, střední a dolní stezku. Rozrůstala se a její dosah byl čím dál tím obsáhlejší a hojnější. Dolní stezka byla ta původní u Prachatic, střední se nacházela ve Vimperku a horní vedla Kašperskými Horami. Všechny tři cesty vedly do Německa, především do Pasova či Freyungu. Táhly se přes šumavské vesnice, jako jsou například Albrechtice, Horská Kvilda, Perlovice či Strážný. Historie stezky je ve všech třech hlavních městech (Prachatic, Vimperk i Kašperské Hory) dosud zachována a při zavítání do těchto krajů

se nesmí zapomenout na návštěvu muzeí, které jsou těmto obchodním cestám plně věnovány. (Pulkrábek, 2018)

Šumava a husitské války

Na konci 14. století a na začátku 15. století docházelo k narůstání společenských, národnostních a náboženských konfliktů. Pošumaví nebylo pozadu, a proto se i zde začaly čím dál tím více rozvíjet myšlenky mistra Jana Husa. Klatovy byly mezi prvními městy mimo Prahu, která přijala husitské názory. A v roce 1419 byl vypálen místní klášter. S největší pravděpodobností byl právě v Klatovech vytvořen husitský chorál "Ktož sú Boží bojovníci". Nebyly to ale jenom pouze Klatovy, jež se staly členem Táborského svazu, po nějaké době se k nim přidala i Sušice, a později i Prachatice a Horažďovice. V letech 1420 a 1421 dobyl Jan Žižka³ hrad Rábí. Obléhání tohoto hradu⁴ mu však bylo osudné, při jeho dobytí přišel o druhé oko. V květnu a listopadu 1420 pak dobyl Prachatice, a v roce 1423 došlo k vypálení Vimperku. (Anděra et al., 2003)

Na konci středověku byla fáze osidlování téměř dokončena, objevovaly se zde vesnice i menší města, která se postupem času začala více rozrůstat především kvůli zemědělství a obchodu. Problém nastával ve vesnicích, které se nacházely ve vyšších nadmořských výškách. A to hlavně z důvodu nepříznivých podmínek pro pěstování, vše zde dozrávalo později a v častých případech potraviny ani dozrát nestihly kvůli brzké zimě. Proto se obyvatelstvo rozhodlo využít jiného potenciálu těchto oblastí. Lidé přijali zemědělství jako vedlejší způsob výživy a jako hlavní využívali hornictví, sklářství, hutnictví. Obnovila se těžba stříbra a začala se těžit taktéž železná ruda. (Horpeniak, 2014)

Situace nebyla vždy jednoduchá, když nastalo období třicetileté války, veškerý rozvoj, který dosud nastal, se zastavil. Práce, která zde probíhala, se dostala do velkého úbytku. Obyvatelé z těchto oblastí odcházeli pryč a jejich majetky byly ve většině případů rozdány šlechtě. V jiných případech byly objekty zastaveny či prodány. Většina lidí z oblasti Šumavy odešlo a jejich jmění přišlo nazmar. Po třicetileté válce se všichni snažili, aby krásná podhorská a horská oblast opět nabyla životem. Aby byl udržen alespoň minimální počet obyvatel v dané oblasti, bylo nutné přistoupit k doplnění lidu prostřednictvím příchodu sousedů z Rakouska a Bavorska. Tato opatření však s sebou

³ Český husitský vojevůdce

⁴ Obléhání bylo úspěšné až na druhý pokus

nesla potenciální rizika, jelikož přítomnost nových obyvatel z různých regionů mohla narušit dosavadní národnostní jednotu. A tak se také stalo. Nicméně jinak tomu nebylo ani ve druhé polovině 20. století s příchodem nacistů. (Mazný et al., 2013)

Větší rozmach průmyslu nastal až v době, která se na Šumavě spojuje s těžbou dřeva. V 19. století znamenala zdroj obživy pro obrovskou část populace, která se na území Pošumaví vyskytovala. Neboť Šumava byla, a stále je, plná lesů, stala se hlavním zdrojem ekonomické sféry kromě těžby i doprava a zpracování dřeva. Dřevo se využívalo nejenom na topení, ale samozřejmě i na výrobu nábytku či stavbu obydlí. Společně s rozsáhlou těžbou dřeva se spojil i rozvoj papírnictví na Šumavě. (Horpeniak, 2014)

Nejhojnější rozkvět těžebního průmyslu byl v letech 1868 a 1870. V těchto letech zasáhla Šumavu krutá vichřice, která zpustošila část krajiny. Lesní porosty v oblasti kolem Českého Krumlova, Prachatic a Vimperku utrpěly značné škody v důsledku polomů. Tato destrukce následně umožnila infestaci⁵ polámaných stromů kůrovcem, což vedlo k rozšíření tohoto škůdce do dalších lesních komplexů. Z důvodu prevence dalšího šíření infekce bylo nezbytné provedení systematické kácení všech nakažených stromů. Pracovní rozsah byl natolik výrazný, že se na dřevařských operacích aktivně podílelo tisíce domácích i zahraničních pracovníků specializujících se na těžbu dřeva. Kraj dlouho bohatý nezůstal, neboť finanční gramotnost dřevařů nebyla na vysoké úrovni a z vydělaných peněz jim nezbylo téměř nic. (Vondruška, 2014)

Nejnámější plavební kanál se nachází u Nové Peci a je téměř 44 km dlouhý. Část kanálu vede 419 m dlouhým tunelem. Nazývá se Schwarzenberský plavební kanál. Dodnes je v zachovalém stavu a stala se z něho často frekventovaná památková lokalita.

Dopad první a druhé světové války na Šumavský kraj

Během první světové války se dostal do historie především šumavský 91. pluk⁶, který byl z Vimperku. Bojoval v Srbsku, Haliči a během války se dostal i na italskou frontu. Dodnes je považován za nejjudatnější útvar armády ČR. (Anděra et al., 2003)

Šumava, stejně jako celá národní oblast, neunikla dopadům války, které se projevíly řadou ztrát. Tyto ztráty, zahrnující jak lidské životy, tak i kulturní a materiální hodnoty,

⁵ Rozsáhlé napadení parazitem

⁶ Vojenský útvar, který má taktický celek.

měla významný dopad na mnoho aspektů regionu. Ztráta lidských životů, vyvolaná faktory první světové války, byla nejen zásadní tragédií pro postižené rodiny, ale také znamenala rozsáhlý význam pro ekonomiku oblasti. Snížená populace představovala výzvu pro udržení udržitelného hospodářského růstu. Malý počet obyvatel vytvářel nepoměr mezi pracovní silou a dostupnými zdroji, což vedlo ke skromným ekonomickým možnostem. Některé vesnice a města čelila nedostatku a chudobě, což zhoršovalo sociální a ekonomické nerovnosti v regionu. (Horpeniak, 2014)

Po vzniku Československé republiky v roce 1918, se situace začala zlepšovat. Především kvůli posílení české populace, která doposud byla v oslabení z důvodu nacistického osídlení pohraničí. Rozkvět nastal především v sociální sféře. V rozsahu osmi let se vybudovalo několik nových škol, například ve Vimperku, Prachaticích, ale taktéž v menších vesnicích jako Stachy či Zdíkov. Zvyšovalo se tedy i zalidnění těchto oblastí. Nicméně ačkoliv se některé oblasti měly lépe, stále existovala místa, která byla v odlehlých koutech krásné Šumavy. Tyto lokality měly především špatné příjezdové cesty, a tudíž i jejich obživa neměla moc velký užitek. Vše se spojilo se světovou hospodářskou krizí, která zasáhla všechny části Šumavy a Pošumaví. Není divu, že tato situace vedla k migraci obyvatel k lepšímu životu. I přes veškeré stávky a demonstrace se nepodařilo situaci zlepšit, a tak považujeme 30. léta 20. století za období nezaměstnanosti a bídy. (Anděra et al., 2003)

Na počest hrdinů, kteří ve válce nechali vlastní život, jsou ve většině měst i vesnic vybudovány pomníky na jejich památku.

Doba druhé světové války byla pro Šumavu a Pošumaví ještě více náročná než při válce předchozí. Při této válce bylo vojsko vybaveno mnohem silnějšími a zničujícími zbraněmi, z tohoto důvodu utrpěla mnohem více i krajina a dech beroucích objektů. Dopad válečného konfliktu měl na Šumavu dlouhodobý následek jak na ekonomickou, tak i sociální a kulturní stránku. Lidé i samotná krajina se vzpamatovali velmi dlouho.

Po předchozích zkušenostech z první světové války, si obyvatelstvo začalo už s předstihem budovat lehká opevnění, která se nacházela od Klatov až do Českého Krumlova. Zprvu se zdálo, že husté šumavské lesy budou dostatečnou ochranou před útočníky, ale opatrnost vedla vojáky nejdříve k vystavění hraničních srubů, kde měla za úkol hlídka sledovat pohraniční situaci. Postupem času se ze srubů staly odolnější lehká

opevnění, která sloužila nejenom ke hlídání bezpečnosti, ale taktéž k případné obraně. Německo mělo však silné trhaviny a většina opevnění bylo během války zničeno. I přes to, se některé bunkry na Šumavě zachovaly až do současnosti a jsou nedílnou součástí turistického odvětví. Jedná se především o oblast Vimperku, Prachatic a Kašperských Hor. (Horpeniak, 2014)

Značná část Šumavy byla zcela okupována nacisty, na pohraničí s Německem se vytvořily Sudety, jejichž populace byla převážně jen německá. Lidé české národnosti byli nuceni se vystěhovat a opustit své rezidence. Po zabrání Sudet chtěli Němci darovat Hitlerovi hrad Kašperk, nacházející se v Kašperských Horách, údajně jako dar za to, že Čechy vyhnal ze svého rodného území a tím Němcům zařídil naprostou volnost žití. Adolf Hitler tuto nabídku však odmítnul. (Kintzl & Fischer, 2020)

V roce 1941 začalo pozvolné vystěhovávání Němců z Šumavské oblasti, v důsledku vývoje druhé světové války, Němcům už nic jiného nezbyvalo. Několik faktorů směřujících k tomu, že Německo má prohráno, vedlo Čechy k čím dál tím větší nadřazenosti vůči německé straně. Vše, co se během války odehrálo, jen podnítilo nenávist vůči Němcům, a proto v roce 1945, kdy nastal vytoužený konec války, česká armáda vyhošťovala naprosto všechny obyvatele německé národnosti žijící na Šumavě a Pošumaví. Bez rozdílu toho, zda na území České republiky žili už před válkou či nikoliv. Pro tzv. „německé Šumaváky“⁷ byla tato situace velice náročná, nicméně po takovéto události se nebylo čemu divit. (Horpeniak, 2014)

„Postoj vojáků byl jasně určen armádními směrnicemi shrnutými například v Desateru pro československého vojáka v pohraničním území, vydaném 5. června 1945: „*Němec zůstal naším nepřítelem. Nepřestaň nenávidět Němce... Chovej se k Němcům jako vítěz... Bud' tvrdý k Němcům... I německé ženy a hitlerovská mládež nesou vinu na zločinech Němců. Bud' neústupný k nim!*““ (Horpeniak, 2014, s. 283)

1.1.2 Šumava aktuálně

Historie Šumavy byla opravdu rozmanitá. Je to komplex různorodosti a každý, kdo ji jednou navštíví, si ji zamiluje.

⁷ Němečtí obyvatelé Šumavy, kteří zde žili před 2. světovou válkou, nebyli nacisticky založeni.

Název vznikl z praslovanského slova „šuma“, což znamená hustý les či hvozd. Ačkoliv je to paradox kvůli naší „německé“ historii, tak nakonec se Šumava rozprostírá i k našim, v minulosti vyhnaným sousedům. Zde je označována jako Bavorský les. Není to však jen Německo, kde se nachází pestrá šumavská příroda, v Rakousku nese název Böhmerwald-Mühltäler. Aktuálně je celková rozloha Šumavy na českém území 680,6 km². Pohoří Šumavy nabízí bohatou paletu krajin - rozsáhlé hřbety se střídají s obrovskými pláněmi, jak na státní hranici, tak i ve vnitrozemí. Některé části na hranici země byly původně pokryty hustými lesy smrku, živelné katastrofy je proměnily v otevřené prostory. Vnitrozemí Šumavy pak charakterizuje přítomnost smrku, buku a jedlí. Kromě lesů je Šumava plná rozsáhlých luk. (Šmída, 2023)

Na Šumavě se rozprostírá nespočet lesů a tajemných lesních zákoutí, jako je třeba Boubínský prales. Nicméně mezi hlavní pilíře Šumavského hvozdu patří i nespočet vodních útvarů. Jedná se o nemalé množství řek, ledovcových jezer či vodních nádrží, která dělají Šumavu jedinečnou.

V roce 1991 byla Šumava díky svému půvabu zahrnuta do seznamu Národních parků České republiky. Od této doby je plně chráněna a dbá se na zachování ekosystémů, které se v oblasti nacházejí.

1.1.3 Rozdíl mezi chráněnou krajinnou oblastí a národním parkem

Chráněná krajinná oblast

Chráněná krajinná oblast (CHKO) je území, které je vybráno pro svou mimořádnou přírodní, kulturní nebo historickou hodnotu a následně chráněno zákonem. Cílem CHKO je zachovat a chránit přírodní krásy, historické památky a tradiční krajinu pro budoucí generace. V CHKO se uplatňuje ochrana přírody, která může zahrnovat různá opatření a restrikce, aby se minimalizovaly negativní vlivy lidské činnosti na citlivé ekosystémy a kulturní dědictví. Zároveň může CHKO sloužit jako místo pro rekreaci, ekoturismus a vzdělávání, které je v souladu s ochranou přírody a udržitelným využíváním přírodních zdrojů. (Miko & Štursa, 2010)

Chráněné krajinné oblasti České republiky

Na území České republiky je aktuálně vyhlášeno 26 CHKO, jedná se konkrétně o tyto:

- CHKO Beskydy
- CHKO Bílé Karpaty
- CHKO Blaník
- CHKO Blanský les
- CHKO Brdy
- CHKO Broumovsko
- CHKO České středohoří
- CHKO Český kras
- CHKO Český les
- CHKO Český ráj
- CHKO Jeseníky
- CHKO Jizerské hory
- CHKO Kokořínsko
- CHKO Křivoklátsko
- CHKO Labské pískovce
- CHKO Litovelské Pomoraví
- CHKO Lužické hory
- CHKO Moravský kras
- CHKO Orlické hory
- CHKO Pálava
- CHKO Poodří
- CHKO Slavkovský les
- CHKO Šumava
- CHKO Třeboňsko
- CHKO Žďárské vrchy
- CHKO Železné hory

(poradme.se, 2024)

Národní park

Národní park je vyhrazen pro ochranu přírodních hodnot na širším území, kde se klade větší důraz na ochranu biodiverzity, zachování přírodních ekosystémů a podporu

výzkumu a vzdělávání. Tyto parky jsou známé svou rozmanitostí a bohatstvím přírody, které zahrnuje různé typy ekosystémů, jako jsou lesy, hory, moře, pouště, rašelinště, řeky a jezera. Hlavním účelem národního parku je ochrana těchto přírodních hodnot, včetně chráněných druhů rostlin a živočichů, vzácných geologických útvarů, jedinečných biotopů a ekologických procesů. Každý národní park má svou vlastní správu, která se stará o správné hospodaření s územím. Tyto parky mohou být rozděleny do různých zón s různými stupni ochrany, včetně přísných rezervací, oblastí s omezeným přístupem a zón pro rekreaci. (Miko & Štursa, 2010)

Vyhlásit národní park vyžaduje složitější proces než vyhlásit chráněnou krajinnou oblast. Žadatel musí doložit několik důvodů, proč by zrovna daná oblast měla být vyhlášena jako národní park. Národní park vyžaduje přísnější restrikce a porušování těchto příkazů se trestá. Chráněné krajinné oblasti mají mírnější opatření.

Národní parky České republiky

- Národní park Šumava
- Národní park České Švýcarsko
- Národní park Podyjí
- Národní park Krkonoše

(poradme.se, 2024)

1.2 Národní park Šumava

1.2.1 Historie Národního parku Šumava

„Je to už dávno, celých 30 let. Byla to doba, kdy se nejen v tehdejší Československu, ale i v Evropě všechno měnilo. Země, které existovaly dříve pod vlivem tehdejšího Sovětského svazu, se staly svobodnými, demokratickými. ... Najednou vše šlo – třeba vyhlásit národní park. ... Proč tedy nezaložit hned dva najednou v místech, která bezmála po čtyři desetiletí ovládali a hlídali vojáci pohraniční strážé?“ (Dvořák, 2021, s. 9)

Národní park Šumava byl založen 20. března 1991. Myšlenky k vyhlášení největšího Národního parku v celé České republice však sahají již do let předešlých. Byl to sen několika ochránců přírody, nicméně cesta ke splnění tohoto snu nebyla vůbec

jednoduchá. První návrh na vyhlášení národního parku sahá již do roku 1911. Další byly podány v letech 1942, 1946 a 1954. Nicméně hlas lidí, kteří se o ochranu přírody snažili, byl příliš slabý. Ani jeden pokus nevyšel. Značný posun nastal v roce 1958, kdy mladý student, Pavel Trpák, uvedl žádost ve formálnějším stylu. Pojal ji více profesně, a proto se mu dostala podpora od lidí spojených taktéž s přírodou samotnou⁸. Skupina Šumavských nadšenců dosáhla úspěchu v podobě vyhlášení Šumavy jakožto CHKO⁹. (Dvořák, 2021)

Celých 5 let trvalo, než ministerstvo přijalo návrh podaný seskupením občanů, kteří se přírodou zabývali a věnovali jí svůj čas. Nicméně v tehdejší době se jednalo o obrovský úspěch. Konečně se dalo vše do pohybu a o unikátnosti Šumavy se začalo dozvídat více lidí. Když se nad tím člověk zamyslí, je zvláštní, že trvalo tolik let, než se začalo chránit něco, co by se mělo chránit automaticky. O přírodu by se mělo pečovat, ať je vyhlášena jako NP či nikoliv. Smutné je to, že všechny předešlé návrhy byly smeteny ze stolu s výsměchem a nepochopením.

Z části CHKO Šumava byl v roce 1991 ohlášen národní park. Zejména z důvodů lokalit neposkvřených lidskou činností. Aktuálně se nachází na rozloze 68 342 ha a prvorozená chráněná krajinná oblast tvoří bezpečnostní pásmo, obklopuje národní park kolem dokola po jeho obvodu. (npsumava.cz, 2024)

Aktuálně je Národní park Šumava rozdělen do tří zón. Jedná se o I., II. a III. zónu. Každá z nich má charakteristické znaky, jimiž se mezi sebou liší. Pro běžného člověka jsou rozdíly mezi zónami téměř minimální. Nicméně hlavní odlišnost spočívá v pravidlech či dokonce příkazech a zákazech, které pro danou oblast platí.

1.2.2 Krajina Národního parku Šumava

Na Šumavě se nachází především dlouhé, táhlé horninové útvary, které při celkovém dojmu nepůsobí vysoce. Při pohledu do dálky příroda působí pozvolna se zvedající a opět zase klesající. Všechny vyšší oblasti se mezi sebou prolínají a vytváří mírně zvlněné hřbety. Nejedná se tedy na první pohled o horskou oblast. Člověk se však nesmí nechat zmást, protože na Šumavě nachází lokality, které sahají až do 1400 metrů nad mořem.

⁸ Jednalo se, například o lesníky, učitelé biologie či biology samotné.

⁹ Chráněná krajinná oblast Šumava byla vyhlášena 27. 12. 1963.

Nejvýše položený bod Šumavy, nacházející se na české straně, se nazývá Plechý. Najdeme ho na státní hranici s Rakouskem kousek od stejnojmenného jezera a jehož nadmořská výška činí 1378 metrů nad mořem. Poblíž nachází Trojmezí, což je oblast, kde se na jednom místě protínají tři státy, Rakousko, Německo a Česká republika. Naopak nejnižší bod Šumavy bychom hledali u Rejštejna u řeky Otavy, konkrétně v nadmořské výšce 570 metrů nad mořem. (npsumava.cz, 2024)

1.2.3 Kouzlo šumavských rašelinišť

Mezi dominující přírodní rezervace vyskytující se v Šumavské oblasti, patří dozajisté rašeliniště. Národní park Šumava je proslulý svými rozsáhlými rašeliništi, která představují významnou charakteristiku této oblasti. Téměř 70 % celkové rozlohy parku pokrývají lesy, které často zahrnují i rašeliniště. Tyto lokality představují důležitou část ekosystému Šumavy a přispívají k bohatství biodiverzity této přírodní oblasti. (Karel Spitzer, 2008)

Rašeliniště na Šumavě mají více podob, může se jednat o lesní rašeliniště, která mohou působit jako obyčejný podmáčený les. Nicméně právě tato místa mají díky svojí odolnosti vůči kůrovci i polomům značný vliv na zachování krajiny v takovém stavu, v jakém se nacházela na samotném začátku. Kvůli vodě, která se v lesích nachází, si zde příroda žije vlastním životem bez jakéhokoliv zásahu člověka. Proto některá lesní rašeliniště vypadají tajemně či pohádkově. Našli bychom zde především zástupce z čeledi rašeliníkovité, konkrétně rašeliník prostřední či z čeledi ploníkovité, ploník obecný. (Geotoulky, 2020)

Kromě lesních rašelinišť můžeme na Šumavě najít ještě rašelinné louky. Jedná se o louky, s větším výskytem podzemní vody. Na těchto loukách se v důsledku dostatku vody vyskytuje pestrobarevná paleta vzácných rostlinných druhů, které obohacují místní ekosystém. Tato biodiverzita je výsledkem optimálních podmínek pro prosperitu rostlin, které vyžadují přítomnost dostatečné vlhkosti v půdě. Mezi význačné zástupce patří, například ostřice zobánková, suchopýrek alpský a různé variace prstnatce¹⁰. Tyto rostliny jsou specializované na podmínky s hojným zásobením podzemní vodou a jejich

¹⁰ Prstnatec traunsteinerův, prstnatec májový rašelinný

přítomnost na těchto loukách svědčí o bohatství biodiverzity a stabilitě tohoto unikátního ekosystému. (Kučerová & Dvořák, 2016)

Dříve se lidé snažili vše zužitkovat. Jinak tomu nebylo ani v případě rašeliny. Rašelina se na území Šumavy těžila až do začátku 19. století. Využívala se především na topení do domácnosti, ale vytápěny s ní byly i větší budovy, například sklárny, papírny apod. Ze země se dostávala velkým rýčem, po vyndání musela určitou dobu vysychat. Vyrýpnuté útvary jsou dnes známé pod výrazem „borek“. Jakákoliv jiná těžba, tak stejně i tato těžba však značně narušovala životní prostředí Šumavy i Pošumaví. Z tohoto důvodu byla její těžba téměř po celém území Šumavy zakázána, na určitých místech značně omezena. V současnosti jsou všechny rašelinné oblasti chráněny především kvůli rozsáhlé biodiverzitě, vyskytující se v jejich jádru. (Karel Spitzer, 2008)

Lidská ruka do těchto rezervací dnes zasahuje opravdu jen zřídka. Na některých místech byly kvůli turistické návštěvnosti vybudovány tzv. dřevěné chodníky. Především, aby zabránily lidem chodit do míst, kam nesmějí. Výsledkem těchto chodníků je sice vysoká frekventovanost, ale aspoň nejsou narušeny životy, které jsou lidským okem neviditelné. Fauna a flora rašelinišť je bohatá ze všech stran. Rostliny i živočichové tu mají svou svobodu, žijí bez strachu. Nejbohatší je zde život bezobratlých živočichů, kteří využívají vodního prostředí k udržování svého druhu. (Štemberk, 2021)

Pro oko laika jsou rašeliniště jen podmáčené louky či lesy. Ale život zde, je více než rozmanitý. Někteří z bezobratlých se dokonce přizpůsobili danému prostředí tak, že nedokážou žít už nikde jinde. Další z nich jinde žít nemohou kvůli rašelinným rostlinám, které jim slouží jako potrava a na jiných místech se nevyskytují. Zdejší prostor si za svůj domov vybral, například vírník, chrostík nebo znakoplavka. Mezi další patří modrásek stříbrnoskvrnný a žluťásek borůvkový. Taktéž šídlo rašelinné či lesklice horská patří mezi hlavními zástupce rašelinných živočichů, na jiném místě bychom neměli šanci zahlédnout. (Geotoulky, 2020)

Velcí živočichové se zde samozřejmě nacházet mohou, ale nejedná se o jejich primární místo k žití. Jsou schopni žít i jinde. Ještěrka obecná, zmije obecná či tetřívka obecná do těchto oblastí často zavítají.

Na Šumavě se nachází nespočet rašelinných oblastí, jen pár z nich je však zpřístupněno návštěvníkům. Při návštěvě je zakázáno vstupovat mimo vyznačené trasy či dřevěné chodníky. Mezi ty nejznámější patří Chalupská slať, Tříjezerní slať a Jezerní slať.

1.2.4 Bohatství lesů v Národním parku Šumava

Po celé Šumavě a Pošumaví se rozprostírají lesy. Jedná se o jeden z hlavních poznávacích přírodních znaků, a především se jedná o hlavní důvod, proč tyto oblasti lidé navštěvují. Jedná se o komplex života ve všech jeho sférách a na některých místech se nachází opravdu skvostný úkaz síly matky Země.

„Nemyslete si, že v pralese stojí stromy hustě jeden vedle druhého. Naopak vysoké staré smrky rostou v přiměřené vzdálenosti od sebe a jen padlé obrovité kmeny, bující houštiny a mláží vytvářejí neproniknutelné bariéry.“ (Klostermann, 1986, s. 115)

Šumavu tvoří téměř přes 70 % lesů, především jehličnatých. Dominujícím stromem je smrk ztepilý, který najdeme v každém lese národního parku. Ne všude se však jedná o původní smrčinový les, na některé vykácené, či jinak zničené lesní plochy, byl smrk vysázen, především kvůli jeho rychlé adaptaci. Během let se smrk rozprostřel do celé Šumavy a nyní tvoří nedílnou součást místních lesů. Není to však jediný strom, který při návštěvě národního parku objevíme. Můžeme narazit i na buk lesní, jedli bělokorou, modřín opadavý či borovici lesní. (Šantrůčková & Vrba, 2010)

Lesní oblasti, nacházející se ve vysokých nadmořských výškách, se nazývají horské smrčiny. Jedná se o lesy, které mohou být až 150 let staré. Za tu dobu, do nich lidská ruka nikterak nezasáhla. Název „horské smrčiny“ se uplatňuje především v lesích, které se nacházejí v nadmořské výšce větší než 1200 metrů nad mořem. Proces obnovy horských smrčin má v rukou samotná příroda, člověk tady nehraje žádnou roli. (Kučerová & Dvořák, 2016)

Důležitou složkou vyskytující se v těchto lesích je tzv. tlející dřevo. Pod tímto pojmem se představují především ležící kmeny, vývraty, pařezy, stojící vyschlé stromy, ale patří k nim i tzv. „veteráni“. Což jsou staré stromy, jejichž hlavním úkolem je obnova lesa, mimo jiné je i domovem mnoha druhů hmyzu aj. Mrtvé dřevo poskytuje dostatek vláhy a živiny mladým stromkům, které jsou ve fázi růstu. Mladé stromy taktéž chrání a zajišťuje jim rychlejší vývoj. (NP a CHKO Šumava, 2017)

„Jednou z nejvýznamnějších funkcí odumřelého dřeva je jeho vliv na biologickou rozmanitost. Na tlející dřevo je vázáno obrovské množství organismů – podle studií je to 30 až 50 % všech organismů žijící v lese.“ (NP a CHKO Šumava, 2017, s. 11)

Na tlející dřevo je vázáno několik organismů, jedná se především o mechorosty, houby či hmyz. Toto prostředí je vhodné pro, například plenivce plazivé, rokytu cypřišovitému či dutohlávce prstité. Ze třídy hmyzu bychom zde našli, např. dlouhoústce, tesaříka dvoupásovaného či roháčka bukového. Někteří z nich jsou na mrtvé dřevo vázáni, např. dřevožijné houby. Vyskytuje se zde, například troudnatec pásovaný, troudnatec kopytový či korálovec bukový. I z tohoto důvodu je velice nezbytné udržovat lesy co nejvíce ve svém přirozeném působení a nezasahovat do nich více, než je nezbytné. Odstraňování mrtvého dřeva z lesů může vést k úplnému vymizení těchto organismů z přírody. (Šantrůčková & Vrba, 2010)

Nepřítel jménem lýkožrout smrkový

„Jeho velikost dosahuje sotva půl centimetru. Je ale zásadním hybatelem všeho dění na Šumavě. Dokáže během krátkého času přeměnit krajinu, ovlivnit život mnoha živočichů. Dokonce i lidí. Dokáže dát lidem práci, ale také způsobuje smutek, ovlivňuje politickou situaci v celé zemi a ničí lidské osudy. Seznamte se: lýkožrout smrkový neboli kůrovec.“ (Dvořák, 2021, s. 115)

Jedná se o neznámějšího škůdce šumavské přírody. Jde o parazita, který zasahuje smrky. Jeho hlavní potrava je lýko, vyskytující se v kmeni stromu. Požírání lýka vede až k celkovému oslabení stromu. Jsou schopni se rozmnožit a následně zasáhnout celý les. Proto je nezbytné napadené stromy co nejdříve odhalit a následně pokácet. Problém nastává především v hospodářských či soukromých lesích, kde se kůrovec může rozmnožovat bez jakéhokoliv zásahu. I přes všechny informace, které člověk o kůrovci zjistil, je téměř nemožné se ho zbavit. (Dvořák, 2021)

1.2.5 Vodní prostředí na Šumavě

Vodní ekosystémy Šumavy hrají obrovskou roli v celém koloběhu přírody. Kromě výše zmíněných rašelinišť, se jedná o vody tekoucí i stojaté.

U tekoucích vod zajišťuje NP jejich průchodnost a přirozenou biodiverzitu, zároveň i čistotu a kvalitu vody. Mnoho řek přišlo o své původní vodní obyvatele, především kvůli

znečišťování toků, oteplování klimatu, ale velkou roli hraje i narůstající popularita rybolovu, který narušuje chod vodních ekosystémů. Přirozený výskyt ryb v šumavských řekách a potocích je současně velmi slabý. (Kučerová & Dvořák, 2016)

Stojaté vody na Šumavě jsou známé spíše jako ledovcová jezera. V České republice se nachází celkem 6 ledovcových jezer, z toho 5 jich je na Šumavě. Jedná se o Černé, Čertovo, Prášilské, Plešné jezero a jezero Laka. Nejhlubší z nich je Černé jezero, které dosahuje hloubky přes 40 metrů. Nyní se monitoruje návrat pstruhů. V roce 2020 hydrobiologové zaznamenali, že do jezera Laka se pstruzi samovolně vrátili. Jedná se o důkaz, že kvalita vody se za poslední léta rapidně zlepšila. (Dvořák, 2021)

1.2.6 Chráníme Šumavu

Na Šumavě mají domov někteří ohrožení živočichové. Proto je nezbytné živočichy a samotnou přírodu chránit a pečovat o ni. V roce 2017 byla poprvé zaznamenána na šumavském území vlčí smečka. Vlk byl údajně vyhuben v roce 1874¹¹. Dle pozdějších poznatků tomu však nebylo a po celou dobu se na Šumavě nacházel. Nyní by se počet vlků na Šumavě měl zvětšovat dle zpráv z NP Šumava. Populace vlků na Šumavě je monitorována a sledována a dbá se na jeho ochranu. (Geotoulky, 2020)

Stejný příběh potkal i rysa ostrovida. Kočkovitou šelmu, která byla také ve 20. století na Šumavě téměř vyhubena. V tomto případě je návrat rysa spíše vědecký. Několik rysů bylo do volné přírody vypuštěno a nyní se čeká na jejich rozmnožení s těmi volně žijícími. Nicméně kvůli nízké populaci rysů se vědci obávají rozmnožování rysů příbuzných. V tomto případě by docházelo k mutaci. Dalším rizikem je budoucnost přírody a schopnost rysů se na tyto změny přizpůsobit. Problém nastává i ve způsobu života rysa, jeho skrytý způsob života brání vědcům v pokroku. Aktuálně se odborníci shodují, že na české straně Šumavy se nachází několik desítek rysů. (Wernerová, 2023)

Mezi další chráněné živočichy patří i vydra říční či tetřev hlušec. Dále jsou zároveň v ohrožení různé druhy hmyzu. V ohrožení je život čmeláka horského, který kvůli pesticidům ztrácí své přirozené prostředí. Mezi vzácné motýly patří perleťovec severní.

¹¹ 2. 12. 1874 je vytesáno na tzv. Vlčím kameni nedaleko Vimperka, který je známý jako pomník posledního vlka.

Před několika lety klesl i výskyt perlorodky říční, která se objevuje především v horním toku Vltavy. Kvůli turistům (vodákům) však její početnost klesla. (Procházková, 2011)

Rovněž sem patří i ohrožené rostliny. Postupem času se z květin, které se dříve vyskytovaly všude a tvořily květinové koberce, stala vzácnost. Faktorů vedoucích k této situaci je více. Jedná se o změnu prostředí, ale svou vinu má i turismus, který ve značné míře do života přírody zasahuje. I přes to tyto rostliny stále na Šumavě vidáme. Jedná se o hořeček mnohotvarý český, prhu arniku, dřípátku horskou a mnoho dalších. (Dvořák, 2021)

1.2.7 Národní park jako turistická atrakce

Je více než zřejmé, že šumavská příroda je unikátní a specifická, která láká nespočet turistů ji prozkoumávat a poznávat její bohatství a krásy. Vesnice, které byly dříve opuštěné, jen s pár obyvateli, se staly turistické atrakce plné obchůdků a ubytovacích zařízení. Tento turistický ruch přináší ekonomický prospěch regionu prostřednictvím turistických služeb, restauracích a dalších podnikatelských aktivit. Dále turismus vytváří pracovní místa pro místní obyvatele. Šumava je známá po celé České republice i ve světě, tím se zvyšuje povědomí o ochraně přírody a životního prostředí, což může vést k zachování přirozených biodiverzit. Návštěvníci získávají lepší porozumění přírodních procesů prostřednictvím interaktivních programů a naučných stezek, které mohou na Šumavě navštívit. Ve všech zónách NP jsou vyhlášeny zákony, které je důležité dodržovat. Příroda tak dokáže žít v souladu s civilizací, aniž by byla narušená její přirozenost. Je důležité si však uvědomovat důležitost přírody a chovat se k ní s respektem a s úctou.

1.3 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) je závazný kurikulární dokument vydaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, který stanovuje základní požadavky na předškolní vzdělávání v mateřských školách. Tento dokument vychází z platné legislativy a slouží jako východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů jednotlivých mateřských škol.

RVP PV stanovuje cíle, které by měly být naplňovány v rámci předškolního vzdělávání. Mezi tyto cíle patří podpora celkového rozvoje dítěte, rozvoj jeho schopností a

dovedností, vytváření předpokladů pro pokračování ve vzdělávání a jeho sociální integraci. Cíle jsou zaměřeny na rozvoj osobnosti dítěte, jeho tělesnou, psychickou i sociální stránku a na podporu jeho samostatnosti, tvořivosti a zdravého sebevědomí. (MŠMT, 2024)

RVP PV vymezuje šest klíčových kompetencí, které by měly děti během předškolního vzdělávání rozvíjet. Jsou to kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. Tyto kompetence představují soubor vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění ve společnosti. (MŠMT, 2024)

Obsah předškolního vzdělávání je strukturován do pěti vzdělávacích oblastí: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost a Dítě a svět. Každá oblast obsahuje vzdělávací cíle, očekávané výstupy a příklady činností, které vedou k jejich naplňování. Tento obsah je však rámcový a umožňuje mateřským školám přizpůsobit ho svým podmínkám a potřebám dětí. (MŠMT, 2024)

RVP PV stanovuje základní podmínky pro realizaci předškolního vzdělávání, které zahrnují materiální, hygienické, bezpečnostní a personální podmínky. Důraz je kladen na kvalifikaci pedagogických pracovníků, na jejich průběžné vzdělávání a spolupráci s rodiči a širší komunitou.

V RVP PV jsou doporučovány různé metody a formy práce, které podporují aktivní účast dětí na vzdělávacím procesu, jejich samostatnost a tvořivost. Patří sem například hra, experimentování, projektová výuka a integrované tematické celky.

Součástí RVP PV je také evaluace a autoevaluace, které slouží k hodnocení a zlepšování kvality vzdělávání. Evaluace zahrnuje hodnocení pokroků dětí, účinnosti vzdělávacího procesu a podmínek vzdělávání. Autoevaluace se zaměřuje na sebereflexi pedagogů a škol, jejichž cílem je identifikovat silné a slabé stránky a hledat cesty ke zlepšení.

RVP PV je koncipován tak, aby poskytoval základní rámec pro předškolní vzdělávání, ale zároveň umožňoval dostatečnou flexibilitu pro kreativní a individuální přístup každé mateřské školy.

2 METODIKA

Prvním krokem bylo shrnutí poznatků o Šumavě a NP Šumava. Poznátky byly shrnuty formou studování odborné a naučné literatury. Byly zaměřeny především na historii Šumavy, život na Šumavě a historii NP Šumava.

Následovalo navrhnutí výukového programu „Šumavský průzkumník: Objevujeme krásy lesa“ pro děti předškolního vzdělávání. Program je rozdělen do čtyř týdnů, každý týden se nese v jiném duchu a seznamuje děti s různými tématy. Děti se seznámí nejdříve s planetou zemí, poté s Šumavskými lesy a zvířaty, které na Šumavě žijí. V neposlední řadě si uvědomí, jak přírodu chránit a pečovat o ni. Všechny aktivity jsou založeny na prožitkovém učení, dítě se v nich zapojuje v kolektivu, ale má prostor i pro samostatnost. Mezi hlavní cíle výukového programu patří rozvoj environmentálního citění a seznámení dětí s přírodou a životem v ní.

Bakalářská práce byla realizovaná v květnu 2024 v mateřské škole, nacházející se přímo v NP Šumava. Jedná se o malou vesnickou mateřskou školu, která má dvě třídy. Aktivity si zkoušely děti ze třídy předškoláků, počet dětí ve třídě se pohyboval mezi 19–23. Děti trávily spoustu času venku, jak na zahradě, tak v lese či na louce. Vyzkoušeny byly varianty venku i uvnitř. Během každého týdne měly děti za úkol vypracovat dva pracovní listy, které sloužily především jako opakování sdělených informací. Každý pracoval samostatně, tudíž bylo vidět, zda má přehled či nikoliv.

Na začátku a na konci programu bylo položeno dětem 5 stejných otázek týkající se přírody. Otázky byly pokládány dětem individuálně a každý měl prostor se vyjádřit. Tímto stylem bylo následně vyhodnoceno, zda byl cíl bakalářské práce naplněn.

Otázky pokládané na začátku a na konci programu:

1. Které zvíře žije na Šumavě ve smečkách?
2. Co patří do šedého kontejneru?
3. Co jí veverka?
4. Kdo nebo co je to „kůrovec“?
5. Co jsou to turistické značky?

3 VÝSLEDKY

3.1 Program „Šumavský průzkumník: Objevujeme krásy lesa“

Program "Šumavský průzkumník: Objevujeme krásy lesa" je inovativní a komplexní vzdělávací iniciativa zaměřená na děti předškolního věku, která je koncipována tak, aby jim přiblížila krásy a jedinečnost přírody, se zvláštním zaměřením na lesní ekosystémy Šumavy. Cílem programu je prostřednictvím interaktivních a zážitkových aktivit rozvíjet u dětí pozitivní vztah k přírodě, zvyšovat jejich povědomí o ekologických principech a podporovat jejich aktivní zapojení do ochrany životního prostředí.

Děti se prostřednictvím přímého kontaktu s přírodou učí rozumět a vážit si její krásy a rozmanitosti. Program jim umožňuje zažít radost z objevování a poznávání přírodního světa, což může mít dlouhodobý pozitivní vliv na jejich postoj k životnímu prostředí. Během programu taktéž děti tráví čas venku, v přírodě, což podporuje jejich fyzickou aktivitu a přispívá k celkovému zdravému životnímu stylu. Pobyt v lese navíc posiluje jejich imunitní systém a přispívá k psychické pohodě.

Tento program učí děti důležitosti ochrany přírody a udržitelného chování. Děti získávají povědomí o ekologických problémech a získávají povědomí, jak mohou samy přispět k ochraně životního prostředí, například prostřednictvím recyklace nebo úklidu přírody. Během společného objevování se ponoří do flóry a fauny Šumavy. Děti si váží místní krajiny a získávají pocit sounáležitosti se svým okolím.

Celým programem děti provádí skřítek Šumík. Šumík je malý, veselý a moudrý průvodce, který žije v lesích Šumavy. Po celou dobu programu průzkumníkům pomáhá objevovat krásy přírody a informuje je o životě v lese. Skřítek je laskavý, hravý a plný příběhů a dobrodružství, které děti zaujmou a inspirují. Každý týden se s dětmi setkává a provází je různými aktivitami a úkoly, které jim pomáhají lépe porozumět světu kolem nich. Šumík není jen průvodcem, ale je i vzorem, který dětem předává, jak pečovat o přírodu s láskou a úctou. Díky jeho příběhům se děti učí chápat důležitost ochrany životního prostředí a budují si k němu pozitivní vztah.

Hlavní cíle programu

1. Probuzení zájmu o přírodu: Program usiluje o to, aby děti prostřednictvím přímého kontaktu s přírodou objevovaly její krásy a rozmanitost. Prohlubuje jejich znalosti o lesních ekosystémech a seznamuje je s jejich obyvateli.

2. Podpora aktivního učení: Aktivity jsou navrženy tak, aby se děti aktivně zapojovaly do procesu poznávání, využívaly všechny své smysly a zkoumaly okolní svět prostřednictvím her, průzkumu a experimentů.

3. Rozvoj klíčových kompetencí: Program podporuje rozvoj klíčových kompetencí u dětí, jako jsou kompetence k učení, řešení problémů, komunikace a spolupráce, a to prostřednictvím týmových aktivit a společných projektů.

4. Výchova k odpovědnosti a péči o životní prostředí: Děti se učí o významu ochrany přírody a environmentální odpovědnosti, získávají povědomí o tom, jak mohou samy přispět k ochraně životního prostředí.

Struktura programu

Program je rozdělen do čtyř tematických týdnů, přičemž každý týden má specifické zaměření a obsahuje různé aktivity a projekty, které děti motivují k objevování a učení.

První týden nese název „Naše Země – domov plný dobrodružství“. Děti se v něm seznamují s planetou Zemí jako jejich domovem. Pochopí základní rysy planety, jako jsou pevniny, oceány, lesy, hory a další přírodní prvky. Tento týden je zaměřen na probuzení zvědavosti a fascinace světem kolem nich.

Druhý týden „Kde bydlí Šumavští skřítki?“ se zaměřuje na objevování Šumavy, zejména lesního prostředí, kde údajně žijí kouzelní Šumavští skřítki. Tento týden je plný dobrodružství a průzkumů, které dětem pomohou poznat specifika šumavského lesa.

Během třetího týdnu „Lesní dobrodružství šumavských kamarádů“ se děti seznamují s různými druhy zvířat žijících v lesích Šumavy a rozvíjí se jejich empatie a respekt k živým tvorům. Děti budou objevovat různé druhy zvířat, jejich zvyky, stopy a způsoby života.

Ve čtvrtém týdnu „Šumavský les bez odpadků“ se děti dozvědí, jak chránit přírodu a pečovat o šumavské lesy. Prostřednictvím praktických činností a spolupráce s Šumíkem

si děti uvědomí svou roli v ochraně životního prostředí a získají dovednosti, které mohou využít i v budoucnu.

V rámci programu "Šumavský průzkumník: Objevujeme krásy lesa" jsou k dispozici pracovní listy, které jsou pečlivě vytvořeny pro každý týden programu a úzce souvisejí s daným tématem. Tyto pracovní listy jsou navrženy tak, aby podporovaly rozvoj dětských schopností a dovedností v prostředí přírody. Rozvíjí jemnou motoriku, kognitivní schopnosti či matematické dovednosti. Celkově jsou pracovní listy navrženy tak, aby byly vhodné pro věk a schopnosti dětí v mateřské škole, a aby poskytovaly zábavné, interaktivní a motivující zkušenosti, které dětem pomáhají objevovat krásy přírody v rámci programu "Šumavský průzkumník".

Aktivity spojené s programem jsou v souladu s RVP. Obsahují a rozvíjí rámcové cíle i klíčové kompetence. Propojují všechny oblasti RVP a jejich vzdělávací cíle. Při činnostech mají děti prostor pro samostatnost a zároveň se učí významným hodnotám. Celý program je zaměřen na prosociální chování a ohleduplnost vůči druhým bytostem.

Všechny aktivity jsou koncipovány tak, aby byly vhodné pro realizaci jak ve třídě, tak i ve venkovním prostředí. Především z důvodů maximálního využití různorodých prostředí a poskytování dětem bohatých a smysluplných zážitků, podporujících jejich celkový rozvoj. Program poskytuje ucelený vzdělávací rámec, který je obohacující jak pro individuální rozvoj dítěte, tak pro jeho kolektivní vnímání a chápání světa kolem něj.

Skřítek Šumík uvádí děti vždy každý týden do tématu, společně si s dětmi povídá a sděluje různé informace o přírodě. Slouží hlavně jako motivace pro děti. Rozvíjí jejich řečové dovednosti a diskutuje s nimi nad tématy. V dalších dnech vysvětluje dětem pravidla a dohlíží na jejich dodržování. U některých činností skřítek sděluje informace, které jsou pro hru podstatné (např. hra „Na kůrovce“ – vysvětluje, kdo je to kůrovec).

Týden první: Naše Země – domov plný dobrodružství

Hlavním cílem tohoto týdnu je seznámit děti s planetou Zemí, jejími základními rysy a tím, jak vypadá jejich domov. Děti se v tomto týdnu setkají s povrchem planety Země. Uvědomí si, z čeho se planeta skládá a co vše se na ní nachází. Společně se vydají

objevovat temné oceány a odlehlé pralesy. Vše zakončí závěrečná práce v podobě výtvarné činnosti na téma planeta Země ve vesmíru.

Motivace: Úvodní setkání se skřítkem Šumíkem

První den programu přivítá děti skřítek Šumík (*viz příloha č. 1*) se slovy: „Vítejte v mém kouzelném lese! Jsem skřítek Šumík a budu vás provázet na cestě za objevováním naší nádherné planety Země.“

Děti si v úvodu se skřítkem povídají a skřítek jim sděluje, že planeta Země je plná kouzelných míst a dobrodružství, která čekají na objevení. Úvodní diskuze je za účelem evokace. Paní učitelka zjišťuje, co děti o planetě Zemi vědí, jak jsou informovány a zároveň podporuje jejich zvědavost a touhu se dozvědět něco víc.

Skřítek Šumík dětem ukazuje obrázky planety Země, přinese globus a ukazuje dětem, jak se planeta ve vesmíru otáčí.

Otázky, které skřítek Šumík může pokládat dětem:

- Jak planeta Země vypadá? (*obrázek planety*)
- Kde se planeta Země nachází? (*obrázek planety Země ve vesmíru*)
- Kdo na planetě Zemi žije?
- Jaké barvy vidíme na Zemi z vesmíru a co představují?
- Kolik máme na Zemi kontinentů? (*mapa světa*)
- Které další planety ve vesmíru znáš?
- Jak vypadají lidé jinde na světě?

Aktivity týdne

Objevování planety Země

Cíle: rozvoj jemné motoriky, rozvoj tvořivého sebevyjádření, osvojování si základních poznatků o prostředí, ve kterém dítě žije, rozvoj fantazie.

Očekávané výstupy: dítě zvládá jemnou motoriku, manipuluje s drobnými předměty, dokáže slovně vyjádřit svůj názor, vede rozhovor a reaguje na otázky, rozlišuje živočichy žijící na pevnině a ve vodě.

Klíčové kompetence: dítě soustředěně zkoumá, pozoruje a experimentuje; má elementární poznatky o světě, komunikuje bez zábran a beze strachu.

Pomůcky: zelená a modrá látka (nemusí být batikovaná), jakékoliv drobné předměty – knoflíky, dřívka, pecky, kaštiny, skořápky od ořechů, korálky...

Popis: Paní učitelka rozloží na zem modrou látku jako moře a oceány a zelenou látku jako pevninu. Společně si s dětmi říkají, co jednotlivé barvy představují. Následně probíhá diskuze, co všechno se nachází na pevnině a co všechno se nachází ve vodě. Poté si děti z libovolných předmětů a s pomocí vlastní fantazie vytváří cokoliv, co chtějí. Na zelené látce tvoří to, co se nachází na pevnině (zvířata, stromy, květiny, domy atd..). Na modré látce tvoří to, co můžeme najít ve vodě (lodě, zvířata atd...). Každé dítě sdělí a slovně popíše, jak jeho práce probíhala a co je výsledkem.

Reflexe: Během aktivity byly děti v naprostém klidu a soustředily se na práci. Každé dítě mělo prostor pro samostatnost a mohlo se vyjádřit, jakkoliv chtělo. Při tvoření byla vedena diskuze a děti si sdělovaly aktuální pocity.

Obrázek č. 1 – Tvoření na planetě Zemi (foto autorka)

Výroba mapy světa

Cíle: rozvoj prostorové orientace, vytváření povědomí o ostatních národnostích, rozvoj kooperace, osvojení si výtvarného sdělení, rozvoj jemné motoriky, rozvoj estetického vkusu, rozvoj trpělivosti a pečlivosti.

Očekávané výstupy: dítě zvládá spolupracovat s vrstevníky, dokáže se domluvit ve skupině, pojmenuje světadíly, rozeznává odstíny barev, zvládá stříhat a lepit s přesností, reaguje na pokyn.

Klíčové kompetence: dítě se raduje z toho, co samo dokázalo; situace řeší samostatně, nebojí se chybovat, dokáže využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává.

Pomůcky: balicí papír, temperové barvy, štětce, vodu, nůžky, lepidlo, časopisy o přírodě (samolepky)

Popis: Na velký arch balicího papíru paní učitelka lehce načrtne světadíly, společně s dětmi si je pojmenují. Děti vymalovávají pevninu (hnědá, zelená, žlutá, oranžová tempera) a oceány (modrá tempera). Jakmile mají hotovo, nechají barvy zaschnout. Volný čas využijí na hledání zvířat a lidí v časopisech (vhodné jsou časopisy National Geographic). Můžou se využít i samolepky zvířat. Vystřižená zvířata a jiné obrázky spojené se světovou kulturou se následně nalepí ke správnému světadílu. Mapa světa je hotová.

Reflexe: Mapa se může vyvěsit ve třídě a následně slouží jako učební pomůcka. Menší tip pro početnou třídu – rozdělit na dvě skupiny, jedna skupina maluje a druhá stříhá. Se stříháním obrázků je dobré dětem pomoci, protože některé obrázky děti přehlédnou. Je dobré mít ke každému světadílu předpřipraven jeden obrázek dopředu, aby se nestalo, že nebude co lepit.

Matka Země maluje (zvukomalba)

Cíle: rozvoj sluchového vnímání, rozvoj fantazie, získání schopnosti sebevyjádření, rozvoj jemné motoriky, rozvoj řečových dovedností, seznamování s kulturním životem.

Očekávané výstupy: dítě se zvládá soustředit a dokončit činnost, uvědomuje si estetickou hodnotu, dokáže sdělit svoje názory a pocity.

Klíčové kompetence: dítě se raduje z toho, co samo dokázalo; odhaduje své síly, oceňuje a hodnotí své výkony, vědomě se soustředí a vyvine úsilí.

Pomůcky: reproduktor, papír A3 / balicí papír, libovolné pomůcky na kreslení (fixy, pastelky, tužky, voskovky).

Popis: Děti se posadí ke stolečkům, najdou si vhodné místo, které se jim líbí. Můžete si vybrat, zda dáte každému vlastní papír či budou malovat na velký společně. Paní učitelka jim nabídne pomůcky na kreslení a vysvětlí, co se bude dít. Během kreslení budou dětem pouštěny různé zvuky přírody, jejich úkolem je pouze kreslit. Důležité je poslouchat hudbu a nechat prostor pro spontánnost.

Zvuky, které mohou být dětem pouštěny: zvuky lesa, zvuky pralesa, zvuky moře, zvuky velryb, zvuky řeky, atd...

TIP: Zvuky namixovat do jednoho souboru, aby byl poslech plynulý.

Reflexe: Naprosto skvělá oddychová činnost, zvuky přírody děti uklidnily a ve třídě byla opravdu příjemná atmosféra. Nenastal žádný problém ohledně prostoru. Děti se mezi sebou domluvily a vzájemně se respektovaly.

Pohybová hra „Cestovatelé“

Cíle: rozvoj pohybových dovedností a schopností, rozvoj hrubé motoriky, vytváření povědomí o ostatních kulturách, ovládnání pohybového aparátu a tělesných funkcí.

Očekávané výstupy: dítě zvládá dodržet smluvená pravidla, dokáže reagovat na signál, má povědomí o životě na jiné zemi, koordinuje lokomoční a další pohyby těla, uvědomuje si, že na planetě nejsme sami, vědomě napodobí pohyb dle pokynu.

Klíčové kompetence: dítě odhaduje své síly, dovede postupovat dle instrukcí a pokynů, rozumí slyšenému, konflikty řeší dohodou, ne násilím.

Pomůcky: jakýkoliv hudební nástroj (nejlépe rytmický – bubínek, tamburína, dřívka, činelky, atd...)

Popis: Na začátku hry je důležité sdělit si s dětmi pravidla hry a jejich podstatu. A ty jsou následující: 1. Neběháme, volně se pohybujeme po prostoru. Z důvodu, aby se nikdo nezranil. 2. Jakmile zazní signál (rytmický nástroj) a daný pokyn, následuje změna pohybu. Paní učitelka vysvětlí, jaké jsou pokyny a jaká je mezi nimi souvislost.

Pokyny:

- *Afrika:* děti se plíží po zemi jako lev, stejně tak při tom řvou jako lev.
- *Asie:* děti si sednou na zem do tureckého sedu, narovnajít záda a medituji.
- *Amerika:* děti napodobují kovbojský tanec / jízdu na koni.
- *Evropa:* děti pochodují jako královští vojáci.
- *Antarktida:* děti se pohybují jako tučňáci.
- *Austrálie:* děti skáčou jako klokani.

Reflexe: Pohybové hry mají vždy úspěch, děti v nich mají prostor vybit svou energii. Hru hrály děti nejdříve ve třídě, ale následně i venku. Obě varianty jsou skvělé, venku je však důležité vyhradit si místo pohybu, aby nenastalo, že děti se rozeběhnou po celé ploše. Stejně tak musíte zvolit hlasitější hudební nástroj, aby byl signál co nejlépe slyšet. Například ideálně větší buben.

Jak vypadá planeta Země?

Cíle: rozvoj jemné motoriky, seznámení dětí s netradičními výtvarnými technikami, rozvoj estetického vkusu, rozvoj samostatnosti

Očekávané výstupy: dítě zvládá stříhání a lepení, seznámí se s neobvyklou výtvarnou technikou, zvládá dokončit úkol, zvládá koordinaci ruky a oka, dokáže pracovat dle pokynů.

Klíčové kompetence: dítě se raduje z toho, co dokázalo; soustředí se na činnost, hovoří ve vhodně zformulovaných větách, vyjádří samostatně svůj názor.

Pomůcky: černý papír A3, bílý papír A4, temperové barvy – bílá, modrá, hnědá, zelená, štětec, kartáček na zuby, pěna na holení, pipeta, špejle, velký táč, nůžky, lepidlo

Popis: Nejdříve si děti udělají pozadí – na černý papír nastříkají pomocí kartáčku a bílé skvrnky představující hvězdy ve vesmíru. Pozadí nechají zaschnout a mezi tím vytvoří podklad pro planetu Zemi. Pěnu na holení nastříkají na velký táč, pomocí pipety na ní nakapají zelenou, hnědou a modrou barvu (musí být zředěná vodou a v tekutém stavu). Při kapání barev si s dětmi paní učitelka sděluje, co jednotlivé barvy znázorňují (modrá = oceány, moře, řeky, potoky / zelená = tráva, louky, lesy / hnědá = půda). Špejlí barvy

promíchají a poté na pěnu přiloží bílý papír, lehce přimáčknou a opatrně z pěny sundají. Pěna se může nechat zaschnout a následně odrolit nebo ji hned setřít například pravítkem. Je vhodnější ji hned setřít, drolení není praktické. Po odkrytí zbylé pěny se na papíře objeví mramorový efekt.

Po dokončení tohoto procesu se nechává vše řádně zaschnout. Na hotový podklad obkreslí planetu Zemi (vystřihnutou šablonu kruhu), kterou následně vystřihnou a nalepí na vesmírné pozadí. Pro ucelený efekt se můžou kolem planety nalepit ještě razítkem vyražené hvězdy (stříbrné a zlaté). A je hotovo.

Reflexe: Výsledný produkt byl naprosto úchvatný a rodiče z něho byli nadšeni. Nicméně z důvodu velkého počtu dětí ve třídě, byl proces náročný na organizaci. Je vhodné určitě práci rozdělit alespoň do tří dnů. První den si vyhradit na tvorbu pozadí, druhý den na tvorbu podkladu pro planetu Zemi a třetí den na závěrečné stříhání a lepení.

Obrázek č. 2 - Krok č. 1
(foto autorka)

Obrázek č. 3 - Krok č. 2
(foto autorka)

Obrázek č. 4 - Krok č. 3
(foto autorka)

Hudba světa

Cíle: rozvoj sluchového vnímání, zvyšování povědomí o kulturním životě jiných zemí, rozvoj hudebně pohybových dovedností, rozvoj fyzické zdatnosti

Očekávané výstupy: dítě zvládá základní pohybové dovednosti, sladí rytmus s pohybem, ovládá dechové svalstvo, sluchově rozliší zvuky a tóny; dokáže říci „ne“ v situacích, které mu jsou nepříjemné

Klíčové kompetence: dítě se nebojí chybovat, projevuje dětským způsobem citlivost, umí odmítnout nepříjemnou situaci.

Pomůcky: reproduktor, hudba z jiných zemí

Popis: Děti se volně rozprostřou po prostoru, pustí se hudba a děti libovolně tančí. Každý tancuje tak, jak je mu to příjemné. Paní učitelka ukáže různé taneční kreace, které jsou pro danou zemi typické. Děti se seznámí s hudbou africkou, evropskou, americkou atd...

Reflexe: Aktivita děti bavila, ačkoliv tancování není pro všechny. Děti, které nechtěly tancovat, tak tancovaly alespoň ve dvojici s paní učitelkou.

Nápady na další vhodné činnosti:

- Modelování planety Země
- Vycházka do okolí podle mapy – hledání prvky svého okolí (stromy, louky, vodní plochy)
- Výtvarná dílna: Moje oblíbené místo na Zemi (kreslení X malování)
- Překážková dráha – cesta kolem světa
- Hra „Najdi zvíře“ – přiřazování zvířat ke správným kontinentům (obrázky zvířat rozprostřené po třídě – děti přiřazují ke správnému kontinentu)
- Pokusy s vodou – zkoumání skupenství vody

Pracovní listy:

- Planeta Země (*viz příloha č. 2*)
- Co najdeme na souši X ve vodě? (*viz příloha č. 3*)

Týden druhý: Kde bydlí šumavští skřítki?

Během tohoto týdne se děti přesunou do šumavských lesů, domova šumavských skřítků. Hlavním cílem je seznámit děti s přírodou a její krásou. Zaměří se na poznávání přírodnin a objevování lesních ekosystémů. Děti si uvědomí, jak jsou pro nás lesy důležité a jak důležité je chránit. Dozví se, jak to v lese vypadá a kdo a jak takový les může zničit. V závěru týdne děti postaví skřítkovi nový domeček, aby měl kde bydlet.

Motivace: Setkání se skřítkem Šumíkem

Na začátku druhého týdne skřítek Šumík vypráví příběh o jeho domově. Vysvětlí dětem, proč se jmenuje Šumík a kde se jeho domov nachází, jaká je jeho historie. *(viz příloha č. 4)*

Poté dětem ukáže obrázky lesa a společně si s dětmi povídá o tom, jak to v lese vypadá a co všechno v něm můžou najít. Děti sdělují své zážitky z lesa a společně diskutují. Při diskuzi mají děti prostor pro vyjádření svých myšlenek.

Aby děti věděly, kde se taková Šumava nachází, skřítek Šumík ji ukáže na mapě České republiky.

Otázky, které skřítek Šumík může pokládat dětem:

- Které stromy v lese rostou? *(obrázky stromů)*
- Jak se stromy v lese mění během zimy?
- Jak lidé využívají lesy a jaké produkty z lesa používáme?
- K čemu všemu nám může dřevo sloužit? *(obrázky výrobků ze dřeva)*
- Jakými způsoby se lidé starají o les?
- Co je to rašeliniště?
- Proč jsou v lese potoky a řeky? Jaký je jejich význam?

Aktivita týdne

Hledání lesních pokladů

Cíle: vytváření si zdravých životních návyků a základů pro zdravý životní styl, rozvoj pozornosti, vytváření povědomí o důležitosti živé a neživé přírody, podpora respektu k přírodě

Očekávané výstupy: dítě zvládá věku přiměřené dovednosti, vykoná určitou fyzickou aktivitu, chápe rozdíl mezi živou a neživou přírodou, dokáže pojmenovat lesní přírodniny, má respekt k přírodě ve všech jejích sférách.

Klíčové kompetence: dítě soustředěně pozoruje, zkoumá a objevuje; poznává, že může mnohé naučit; je zvědavé a zajímá ho, co se kolem něho děje; samostatně se rozhoduje o svých činnostech

Pomůcky: lupy, přepravka na přírodniny

Popis: Děti se s paní učitelkou vydají na vycházku do lesa, během cesty je důležité dětem připomenout, jak se v lese mají chovat. A proč je důležité tato „lesní pravidla“ dodržovat. V lese se vymezi prostor, kde se děti mohou pohybovat. Jejich úkolem bude najít co nejvíce lesních pokladů, tedy cokoliv, co v lese najdeme. Děti následně přírodniny zkoumají lupou a zaměřují se na detail. Dítě, které konkrétní přírodninu našlo, může říct detaily, kde to našlo, co zajímavého vidí atd. Přírodniny společně rozdělí na „živé“ a „neživé“, paní učitelka jim vysvětlí, jaký je mezi nimi rozdíl a jak jsou pro les a pro planetu obecně důležité. Přírodniny přendají do přepravky a odnesou do třídy, na pozdější využití.

TIP: V lese si děti mohou pomocí přírodnin vytvořit různé obrázky či obrazce, krásně se z nich dají vytvořit třeba mandaly, sluníčka apod. Ale děti si samozřejmě mohou udělat cokoliv.

Reflexe: Děti jsou zvyklé chodit do lesa pravidelně, jsou zvyklé hrát si s přírodninami, ale jakmile měly s sebou lupy, nabralo to úplně jiný rozměr. Děti se začaly více soustředit na detail a objevily tolik překrásných ukázek. Od té doby pokaždé, když se jde na vycházku, nesmí se zapomenout na lupy. Samozřejmě pokud není v blízkosti les, dá se tato aktivita využít i na louce či na zahradě. Děti baví zkoumat a objevovat cokoliv a kdekoliv.

Kimova hra s přírodninami

Cíle: rozvoj zrakového vnímání, rozvoj krátkodobé paměti, rozvoj schopnosti sebeovládání, rozvoj prosociálního chování

Očekávané výstupy: dítě si dokáže zapamatovat předměty na krátkou dobu, pojmenuje základní přírodniny, je ohleduplný vůči vrstevníkům, pomáhá druhým.

Klíčové kompetence: dítě má elementární poznatky o světě, ve kterém žije; komunikuje bez zábran a bez ostychu, dokáže se ve skupině prosadit, ale i podřídit.

Pomůcky: jakékoliv přírodniny (cca 7 až 8 předmětů), obruč, deku (látku) na přikrytí

Popis: Paní učitelka svolá děti do kroužku, pojmenují si společně si přírodniny, které si donesli z vycházky do lesa. Zopakují si nejenom názvy přírodnin, ale i to, zda se jedná o

přírodninu živou či neživou. Všechny předměty poté dají do velké obruče, děti mají pár sekund na to zapamatovat si všechny předměty a stejně tak místo, kde se v obruči nacházejí. Na signál „úkryt“ se děti zabalí do klubíčka a schovají hlavu. „Nedívat! Kdo vidí, sám sebe šidí.“ Paní učitelka z obruče jeden předmět odebere a zbytek přikryje dekou. Děti se posadí a paní učitelka odkryje deku. Pomocí svých bystrých hlaviček mají za úkol zjistit, který lesní poklad byl odebrán.

Reflexe: Velice oblíbená hra, ale ten pravý smysl to začalo mít až po čtvrtém kole. Děti totiž pokaždé vykřikly a tím hru narušily. Důležité je předem zdůraznit, že nikdo nevykřikuje. Aby dostaly prostor všechny děti a ne jen ty nejrychlejší. Protože tato hra děti opravdu bavila, hrála se pak verze č. 2. Ta spočívala v tom, že děti poznávaly předměty podle hmatu. Strčily ruce pod deku a zkoumaly o jaký předmět se jedná.

Obrázek č. 5 – Kimova hra
(foto autorka)

Obrázek č. 6 – „Úkryt“
(foto autorka)

Obrázek č. 7 – Přírodniny
(foto autorka)

Pohybová hra „Na kůrovce“

Cíle: rozvoj obratnosti, zvyšování fyzické zdatnosti, rozvoj prosociálního chování, rozvoj trpělivosti a ohleduplnosti, rozvoj hrubé motoriky

Očekávané výstupy: dítě dodržuje pravidla hry, má smysl pro fair – play, je opatrný vůči spoluhráčům, koordinuje lokomoční a jiné pohyby, pomáhá druhým v nouzi.

Klíčové kompetence: dítě dovede postupovat dle pokynů, řeší problémy, na které stačí; samostatně se rozhoduje o svých činnostech.

Pomůcky: hmyzí tykadélka (čelenka)

Popis: Nejdříve skřítek Šumík dětem sdělí, kdo je to ten „kůrovec“ a co v lese všechno dělá. Pak paní učitelka vybere jedno dítě, které v této hře bude kůrovce představovat a dá mu na hlavu čelenku s tykadélky. Jeho úkolem bude nakazit co nejvíce stromů, tedy dotknout se ostatních dětí. Jakmile se kůrovec někoho dotkne, dotyčný se stává stromem nemocným a musí zůstat stát na místě. Ale pozor! Pokud nemocný strom někdo podleze (tím ho pokácí), je les zachráněn a dítě může znovu běžet dál. V role kůrovce se děti střídají. Pokud kůrovec nakazí stromy všechny, budou se muset pokácet všechny najednou.

TIP: Pro ozvláštnění se může zvolit ke kůrovci ještě dřevorubce, který bude právě stromy kácet. Označen bude například šátkem. Stromy kácí jen on a ne někdo jiný.

Reflexe: Tato hra děti velice bavila. Kvůli velkému počtu dětí se hrála jen venku, ale dá se hrát samozřejmě i ve třídě. Protože si každý chtěl vyzkoušet být kůrovcem, zapojily se do hry pak další tykadla a kůrovci byly dva. Děti se při hře bavily, ale na konci byly informovány, že kůrovec je sice malý, ale velice nebezpečný a pokud se nakažené stromy nestihnou včas vykácet, rozleze se do celého lesa a ten se pak musí úplně zničit.

Obrázek č. 8 – Kůrovec
(foto autorka)

Obrázek č. 9 – Záchrana
(foto autorka)

Turistické značky

Cíle: rozvoj fyzické zdatnosti, rozvoj orientačního smyslu, osvojení si poznatků o pohybových činnostech a jejich kvalitě, rozvoj zrakového vnímání

Očekávané výstupy: dítě se zvládá orientovat podle vyznačené trasy, dokáže požádat o pomoc, orientuje se v lesním prostředí značené turistickými značkami, dokáže respektovat dohodnutá pravidla v lese.

Klíčové kompetence: dítě má elementární poznatky o přírodě, dokáže vyjadřovat své prožitky, rozlišuje některé symboly a rozumí jejich významu i funkci.

Pomůcky: zalaminované turistické značky, provázek / oboustranná lepenka

Popis: Aktivita se může opět provádět v lese, na vycházce či na zahradě nebo louce. Důležité je dopředu připravit trasu z turistických značek. Je jedno, které paní učitelka vybere. Dětem se tak přiblíží život v chráněných oblastech, kde se mimo vyznačené cesty chodit nesmí. Paní učitelka zdůrazní důvody, proč je tento příkaz důležitý dodržovat (dva hlavní: aby se nerušily zvířata v lese a hlavně, aby se turisti neztratili).

TIP: Na cestu se můžou dát například dvě odlišné značky směřující jiným směrem, aby děti pochopily, že aby došly do cíle, musí se držet stejné značky a neodbočovat jiným směrem.

Reflexe: Vše bylo připraveno den předem, poprvé na klasickou cestu do lesa, děti měly za úkol seznámit se s tím, jak značky vypadají, a především zvyknout si na to, že je musí sledovat. Podruhé byla vyznačena cesta pro děti neznámá. Vyzkoušeno to bylo i na zahradě, všechny tři varianty děti bavily. Značky byly různé, aby děti věděly, že se v lese nachází značek více. A protože nedaleko školky se nacházela přímo jedna turistická trasa, třetí den se děti s paní učitelkou vypravily na opravdovou trasu, která je značena od NP Šumava.

Obrázek č. 10 – Hledání značek (foto autorka)

Šumík hledá kamarády

Cíle: rozvoj tvořivosti a estetického citu, rozvoj jemné motoriky, rozvoj řečového projevu, rozvoj kooperace a prosociálního chování

Očekávané výstupy: dítě zformuluje do vět svou myšlenku, popíše průběh činnosti, dokáže se vyjádřit skrze výtvarný proces, zvládá práci s drobnými předměty.

Klíčové kompetence: dítě reaguje na své potřeby, dokáže řešit neshody dohodou, dokončí, co započalo, při činnosti se domlouvá a spolupracuje.

Pomůcky: jakékoliv přírodniny (šišky, větvičky, kameny, bukvice, kaštiny, aj.), tavná pistole, provázek

Popis: Aby nebylo skřítkovi v lese smutno, každé dítě mu vyrobí kamaráda. Případně pokud chtějí děti pracovat ve dvojicích nebo ve skupince, i to je možné. Postup je jednoduchý, každý tvoří tak, jak chce. S lepením s tavnou pistolí dětem pomůže paní učitelka.

Reflexe: Během této činnosti pracovaly děti především ve dvojicích případně ve trojicích, bylo to pouze na nich, ale jen málokdo pracoval sám. Děti si vzájemně pomáhaly a dokázaly se mezi sebou domluvit. Organizačně byla činnost trochu náročnější, především kvůli lepení tavnou pistolí. Výhoda však je rychlé zasychání, a tudíž byly skřítkové připraveni vyrazit brzo do světa.

Nový domek pro skřítko Šumíka a jeho kamarády

Cíle: rozvoj prosociálního citění, rozvoj kooperativních dovedností, rozvoj úcty k přírodě, upevnování elementárních poznatků o přírodě, rozvoj tvořivosti

Očekávané výstupy: dítě dokáže být ohleduplné vůči druhým i vůči přírodě, pomůže druhému, dokáže se soustředit a zapojí se ve skupině, nalézá nová řešení.

Klíčové kompetence: dítě sděluje své prožitky a pocity, domluví se ve skupině, konflikty řeší domluvou; ve skupině se dokáže prosadit, ale i ustoupit; pomáhá slabším.

Pomůcky: lesní předměty

Popis: Při pobytu venku děti postaví nové domečky pro skřítky Šumíka a jeho nové kamarády, které mu děti vyrobily. Děti staví z čehokoliv, co najdou v lese, můžou stavět buď ve dvojicích, ve skupince, ale i samostatně.

Reflexe: I když to je aktivita známá, tak u dětí velice oblíbená. A v tomto případě, kdy stavěly domečky pro skřítky, které si vlastnoručně vyrobily, vše dostalo ještě větší rozměr. Každý totiž ubytoval svého vlastního skřítky.

Obrázek č. 11 – Domeček
(foto autorka)

Obrázek č. 12 – Skřítek v domečku (foto autorka)

Sázení stromků / rostlinek

Cíle: rozvoj hrubé motoriky, vytváření aktivních postojů ke světu; pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou chránit prostředí; rozvoj elementárních poznatků o přírodě

Očekávané výstupy: dítě zvládá věku přiměřené schopnosti, uvědomuje si důležitost lidského vlivu na přírodu; má povědomí o tom, co příroda potřebuje; je ohleduplný vůči přírodě, uvědomuje si důležitost stromů.

Klíčové kompetence: dítě cíleně zkoumá a objevuje, pomáhá slabším, zajímá se o informace, má touhu dozvědět se více, uplatňuje získané poznatky v praxi.

Pomůcky: libovolná sazenice (malý stromek), lopata, hlína, voda

Popis: Nejdříve si děti s paní učitelkou vyberou vhodné místo, můžou sázet do lesa, ale i na pozemek školky. Poté vykopají dost hlubokou díru, zalijí trochou vody, vloží kořeny sazenice a přihrnou hlínou. Při sázení jim paní učitelka sděluje informace o růstu rostlin,

tedy co vše potřebuje k tomu, aby sazenice rostla a jak o ni správně pečovat. Sázet se dají velké sazenice ven, ale semínka se dají sázet i ve třídě. I tady si děti uvědomí, co příroda potřebuje a jak důležité rostliny a stromy jsou.

Reflexe: Děti si zasadily malý stromeček javoru na zahradě. Stále se o něj starají a pozorují, jak roste.

Nápady na další vhodné činnosti:

- Třídění přírodnin podle velikosti, druhu
- Obtiskování přírodnin do modelíny – zkoumání detailů
- Malování na dřevo
- Zkoumání půdy, dřeva, kůry – pozorování lupou / mikroskopem
- Relaxace – poslech zvuků lesa

Pracovní listy:

- Kudy bloudí skřítek Šumík (*viz příloha č. 5*)
- Jak vypadají turistické značky? (*viz příloha č. 6*)

Týden třetí: Lesní dobrodružství šumavských kamarádů

Třetí týden se děti seznámí s přáteli skřítků Šumíka, kteří s ním žijí v lese. Děti se vydají za poznáváním lesních zvířat a jejich způsobu života. Stejně tak se dozví mnoho informací o jejich návycích a chování. Cílem je nejen seznámit děti s různými druhy zvířat, ale taktéž i rozvoj empatie a pochopení jejich důležitosti v lesních ekosystémech.

Motivace: Setkání se skřítkem Šumíkem

Úvodní komunikační kruh – skřítek Šumík ukazuje, která zvířata s ním žijí v lese (obrázky / kartičky). Vypráví příběhy, které s jednotlivými zvířátky zažil: *„S liškou si v lese nejradši hraji na schovávanou, protože je mazaná a vždycky vymýšlí ty nejlepší úkryty. Jelen ten mě vozí nahoře na paroží, a to je vám panečku jízda! S vlky společně vyjeme na měsíc. No a s veverkou zase skáčeme po větvích stromů. V lese jsme všichni kamarádi a jeden pomáhá druhému. Proto nám je tam spolu tak hezky.“*

Příběhy jdou upravit podle vlastních obrázků, které jsou k dispozici. Děti sdělují své zážitky s lesními zvířátky a doplňují, která zvířátka v lese ještě můžou najít.

Skřítek Šumík upozorní děti na to, že na Šumavě jsou některá zvířata chráněná. Kvůli tomu, že jich je už málo, je jejich život v ohrožení. Proto lidi dbají na jejich bezpečí a podporují jejich přirozený výskyt na Šumavě.

Otázky, které skřítek Šumík může pokládat dětem:

- Co vše můžeme dělat pro ochranu zvířat?
- Které lesní zvíře je nejmenší a které největší?
- Co jí lesní zvíře jako potravu?
- Jak se zvířata v lese chrání před predátory?
- Jak mravenci staví mraveniště?
- Který hmyz v lese v noci svítí?
- Která lesní zvířata žijí ve smečkách?

Aktivity týdne

Hádej, kdo jsem?

Cíle: rozvoj řečových schopností, rozvoj kultivovaného projevu, vytváření základů pro práci s informacemi, rozvoj

Očekávané výstupy: dítě se dokáže slovně vyjádřit; popíše to, co vidí; sděluje informace, které zná; má povědomí o vlastnostech zvířat, dokáže pojmenovat lesní zvířata

Klíčové kompetence: dítě hovoří plynule ve smysluplných větách, jeho projev je kultivovaný, komunikuje bez zábran a bez ostychu, vede smysluplný dialog, rozumí slyšenému slovu.

Pomůcky: obrázky lesních zvířat

Popis: Na začátku si děti společně s paní učitelkou pojmenují všechna zvířata, která mají na obrázcích. Poté si k sobě paní učitelka volá děti po jednom. Každý dostane obrázek jednoho zvířete a jeho úkolem je popsat ostatním o jakého lesního kamaráda se jedná. Popisuje, jak vypadá, co dělá, kde žije nebo třeba i jaké jsou jeho vlastnosti. Kdo ví, tak se přihlásí a nevykřikuje.

TIP: Můžete dát dětem na výběr, jestli chtějí zvíře popsat nebo ho pantomimicky předvést.

Reflexe: Děti tuto aktivitu zvládly perfektně. Bez problému si sdělovaly informace, především jak zvíře vypadá. Starší děti se však zaměřovaly nejen na popis vnější, ale i vnitřní. Verze s pantomimou byla vyzkoušena také, ale málokdo ji využil. Děti totiž moc nevěděly, jak mají zvíře předvést. Pokud měly zájem, dostala se jim rada či nápad, jak mohou zvíře napodobit.

Obrázek č. 13 a 14 – Děti popisují zvířátka na obrázku (foto autorka)

Zvířecí rozcvička

Cíle: rozvoj hrubé motoriky, rozvoj pohybových dovedností, rozvoj lokomočních činností, upevňování si zdravých životních návyků, uvědomění si důležitost pohybu, rozvoj dechového svalstva

Očekávané výstupy: dítě zvládá skoky snožmo, dokáže napodobovat jednoduché pohyby dle předlohy, reaguje na změnu cviku obratně, dokáže vymyslet nový cvik.

Klíčové kompetence: dítě dovede pracovat dle instrukcí a pokynů, pracuje samostatně, na činnost se soustředí.

Pomůcky: žádné

Popis: Rozcvička je spojená se zvířaty v lese, tudíž jednotlivé cviky jsou inspirovány lesními zvířaty. Začíná od spodní části těla a posléze se přesune až k horní části těla.

Posloupnost cviků:

1. Sed, nohy natažené, propínáme špičky dopředu a zpět (*srnka protahuje svá kopýtka*).

2. Dřep, vyskočíme co nejvýše (*žabky skáčou z kamene na kámen*).
3. Stoj na čtyřech, pochodování dopředu a dozadu (*vlk chodí po lese*).
4. Stoj spatný, zvedání kolen vysoko k hrudi, ruce vzpažit – napodobovat šplhání (*veverka šplhá po stromě*)
5. Stoj spatný, předklonit (*liška číhá na svoji kořist*)
6. Stoj spatný, připažit, zvedání ramen (*sova připravuje křídla na let*)
7. Stoj spatný, rozpažit, dlouhé hmitání (*ptáček letí a mává křídly*)
8. Stoj rozkročný na šířku ramen, kroucení těla (*had se plazí v trávě*)
9. Relaxace - leh, zavřít oči, pravidelné dýchání (*medvěd usnul zimním spánkem*)

Reflexe: Děti jsou zvyklé tímto stylem cvičit často a vždy to má velký úspěch. Nebylo tomu jinak ani v tomto případě. Na konci rozcvičky měly možnost děti, aby vymyslely nějaký cvik, který by se do zvířecí rozcvičky hodil. Děti ho samy předvedly a dostaly tak možnost částečně řídit rozcvičku.

Kde je rys ostrovid?

Cíle: rozvoj pozornosti, rozvoj schopnosti sebeovládání, získání schopnosti záměrně řídit svoje chování, rozvoj zrakového vnímání

Očekávané výstupy: dítě dokáže vydržet nepodvádět, má smysl pro fair – play, dodržuje pravidla hry, je seznámen s životem rysa ve volné přírodě.

Klíčové kompetence: dítě soustředěně pozoruje, vyvine úsilí, soustředí se na činnost, nevzdává se.

Pomůcky: zalamínovaný obrázek rysa ostrovida (vystřihnutý)

Popis: Rys ostrovid je lesní zvíře, které se však dokáže v lese ukrýt tak, že ho nikdo nevidí. Děti se posadí do kroužku a zavrou oči. Mezitím paní učitelka kamkoliv ve třídě ukryje malého vystřihnutého rysa. Úkolem dětí je rysa najít. Ten, kdo ho najde, se v klidu a potichu vrátí na své místo na koberec. Nikomu nesděljuje, kde rysa našel. Každý má prostor pro samostatnost. Pak se vybere jedno dítě, které řekne, kde se rys nachází.

Reflexe: Největší problém byl na začátku hry, kdy děti na rysa ukazovaly a tím byla hra narušena, protože ostatní děti už neměly příležitost rysa najít. Muselo být vysvětleno,

proč se nemůže na rysa hned ukazovat a proč je lepší se posadit a čekat na ostatní děti. Hra už pak probíhala lépe. Jednou nastala situace, kdy chlapec nemohl rysa najít a zůstal hledat poslední. Děti mu tedy pomoci „samá voda..., přehořívá..., hoří...“ pomohly.

Obrázek č. 15 – „Úkryt“ (foto autorka)

Obrázek č. 16 – Hledáme rysa (foto autorka)

Pohybová hra „Na veverky“

Cíle: rozvoj jemné i hrubé motoriky, rozvoj elementárních poznatků o přírodě, upevnování zdravých životních návyků, rozvoj prosociálního chování, rozlišování pojmu více X méně, seznamování s matematickou představivostí

Očekávané výstupy: dítě zvládá lokomoční činnosti, zvládá pracovat s kolíkem, má povědomí o životě veverky v lese, uvědomuje si důležitost lesních přírodnin; dokáže odhadnout, kde je více a kde méně.

Klíčové kompetence: dítě se učí s chutí, je schopno dobrat se k výsledkům, rozumí slyšenému slovu, napodobuje modely prosociálního jednání, upřesňuje si početní představy, užívá matematických pojmů

Pomůcky: kolíky na prádlo, polystyrenové výplně (případně menší papírová kolečka), obruče / malé nádoby

Popis: Děti se promění ve veverky, které si připravují zásoby na zimu. Na část třídy se rozsypají polystyrenové výplně (papírová kolečka) a na druhou stranu třídy si každé dítě dá svou obruč, představující veverčí noru. Děti doběhnou k zásobám, pomocí kolíku si naberou jednu zásobu a donesou si ji do své nory. Nezáleží na tom, kdo bude mít zásoby

největší. Naopak, pokud se stane, že má někdo hodně a někdo naopak málo, paní učitelka vyzve, aby si děti zásoby rozdělily spravedlivě.

Reflexe: Je potřeba si předem vyzkoušet, zda lze kolíky lehce rozevřít. Největší problém byl totiž v tom, že většina kolíků šlo těžce rozevřít a děti si nemohly nabrat zásoby. Po prvním běhu si děti kolíky vyměnily a pak už šlo vše hladce. Aktivita děti bavila, ale problém nastává v situaci, kdy to děti začnou brát jako soutěž. V tom případě je lepší hru zastavit a vysvětlit pravidla znovu.

Obrázek č. 17 – Sbíráání zásob (foto autorka)

Obrázek č. 18 – Ukládání zásob (foto autorka)

Lovení hmyzu z vody

Cíle: rozvoj jemné i hrubé motoriky, rozvoj trpělivosti; uvědomování si, že lidská činnost má vliv na přírodu; vnášení do povědomí smysl ochrany přírody

Očekávané výstupy: dítě si uvědomuje, že pečovat o přírodu je důležité; dokáže dokončit činnost, ohleduplně čeká, než na něho přijde řada, dokáže pomoci slabšímu.

Klíčové kompetence: dítě řeší konflikty dohodou, pracuje dle instrukcí a pokynů, má elementární poznatky o přírodě; uvědomuje si, že za své chování a jednání odpovídá a nese následky.

Pomůcky: drobné modely hmyzu, nádoba na vodu, lžice, zelená látka

Popis: Děti zachraňují hmyz z vody pomocí lžiček. Jejich úkolem je donést ho na lžičce do trávy (na zelenou látku). Paní učitelka upozorní děti na to, že i hmyzí kamarády rozdělujeme na ty, kteří žijí na pevnině a ve vodě. A že drobný hmyz je třeba chránit.

Reflexe: Při větším počtu dětí se tvořila velká řada a děti začaly být neklidné. Hmyz byl tedy rozdělen do dvou nádob. Při nošení byla vedena diskuze, proč se hmyz z vody zachraňuje a proč je tak důležitý. Aktivita byla vyzkoušena s dětmi venku a hmyz přenášely rovnou na vyznačené místo na trávě.

Obrázek č. 19 a 20 – Lovení hmyzu (foto autorka)

Mravenčí cesta

Cíle: rozvoj spolupráce, rozvoj prosociálního chování, rozvoj hrubé motoriky, rozvoj sluchového vnímání

Očekávané výstupy: dítě je ohleduplné vůči druhým i vůči sobě, dokáže se ve skupině domluvit, pomůže slabšímu.

Klíčové kompetence: dítě se dokáže ve skupině prosadit, ale i podřídit; je schopno chápat, že lidé jsou různí a umí k nim být tolerantní; spolupodílí se na společných rozhodnutích.

Pomůcky: dlouhý předmět na nošení

Popis: Děti utvoří řadu a společně chytí předmět, který mají za úkol přenést přes překážky. Musejí si jako mravenečci pomáhat, tedy čekat na pomalejší a podržet v řadě slabší. Děti zdolávají překážky a nástrahy, které je v lese čekají. Během pochodu zpívají píseň:

„Mravenečci jdou, v řadě za sebou,

zpívají si krásně cestou necestou,

strachy neznají, pilně pracují,

vyšly prostě na cestu a vesele si zpívají,

Hej hou, hej hou mravenečci jdou...“

(melodie písně „Tři čuníci jdou“)

Reflexe: Zábavná aktivita, která rozvíjí spolupráci dětí. Děti byly rozděleny do dvou skupin, aby měly při nošení dostatek prostoru a nemačkaly se zbytečně na sebe. Venku zdolávaly překážky na zahradě (prolézačky, proplétání mezi stromy aj.) a ještě bylo doplněno pár překážek vlastních (obruče, přejít lavičku, aj.).

Obrázek č. 21 – Děti nesou náklad (foto autorka)

Obrázek č. 22 – Zdolávání překážek (foto autorka)

Život motýla

Cíle: seznámit děti s cyklem motýla, rozvoj jemné i hrubé motoriky, rozvoj empatie a prosociálního chování, upevňování si elementárních poznatků o přírodě

Očekávané výstupy: dokáže dodržovat pravidla hry, je ohleduplný vůči druhému, dokáže vyjmenovat motýlí cyklus, popíše motýlí život, je vytrvalý, dokáže manipulovat s drobnými předměty, dokáže napočítat do 15, propojuje abstraktní a konkrétní myšlení.

Klíčové kompetence: dítě si všímá souvislostí; aktivně si všímá, co se kolem něho děje.

Pomůcky: papírové listy, drobné kamínky, deka, plastové kelímky, brčko, šťáva

Popis: Vše začíná skřítek Šumík, ten ukáže obrázek motýla, který s ním žije v lese, ale na Šumavě už je ho málo. Jmenuje se perleťovec severní. Proto je chráněný a dbá se na jeho ochranu. Poté dětem ukáže jednotlivé fáze motýlího života na obrázku a společně s dětmi si poví, jak jdou za sebou – vajíčka, housenka, kukla a nakonec motýl. (viz příloha č. 7)

- *Vajíčka:* každý dostane papírový list a přiřazuje určený počet vajíček (kamínků).
- *Housenka:* děti se plazí po zemi jako housenky.

- *Kukla*: děti se zabalí do malého „klubíčka“ a jedno z nich přikryjeme dekou (zakulíme), ostatní hádají, z koho se stala motýlí kukla.
- *Motýl*: děti poletují jako motýli a doletí až na své místo ke stolečku, každý dostane plastový kelímek s brčkem. Vyzkouší si jaké to je sosat nektar z květin (sladkou šťávu).

Reflexe: Vše krásně plynulo a děti to velice bavilo. Nejvíce času zabralo kuklení, protože kuklu si chtěl samozřejmě vyzkoušet každý. Určitě je tedy vhodné si na kukly vyhradit více času. Závěrečné sosání mělo velký úspěch a je potřeba dostatek nektaru pro všechny. Plastové kelímky byly ozdobeny květinou, aby bylo poznat, že sosají nektar z květin.

Obrázek č. 23 a 24 – Sosání nektaru (foto autorka)

Nápady na další vhodné činnosti:

- Vytváření zvířecích masek
- Poznávání zvířat podle zvuků
- Zvířecí pantomimické pexeso
- Zkoumání vodního hmyzu – vycházka k vodě
- Pozorování hmyzu v přírodě
- Modelování lesních zvířat (modelína + přírodniny)

Pracovní listy:

- Která zvířátka patří do lesa? (viz příloha č. 8)
- Dokresli motýla. (viz příloha č. 9)

Týden čtvrtý: Šumavský les bez odpadků

Poslední týden se zaměřuje na ochranu životního prostředí. Děti se dozví, proč je důležité přírodu chránit a jaké následky může mít její znečišťování. Velká část bude věnovaná třídění odpadu a recyklace. Hlavním cílem je přiblížit dětem význam ochrany přírody a naučit je praktickým krokům, jak mohou přispět k ochraně lesa.

Motivace: Setkání se skřítkem Šumíkem:

Úvodní komunikační kruh na začátku týdne – skřítek Šumík ukáže dětem fotografie odpadků v lese (*viz příloha č. 10*). „*Děti, jak myslíte, že se tam ty odpadky dostaly? Co takové odpadky v přírodě mohou způsobit? Jak můžeme zabránit tomu, aby se odpadky do přírody nedostaly?*“

S dětmi je vedena diskuze na toto téma. Děti sdělují nápady a zkušenosti, jak můžou přírodu chránit a pečovat o ni.

Otázky, které může skřítek Šumík pokládat dětem:

- Co je to třídění odpadu?
- Proč je důležité třídit odpad?
- Jaké druhy odpadu můžeme třídit? (*obrázky kontejnerů*)
- Jak správně připravit plastové odpadky na recyklaci?
- Co můžeme dělat se starými hračkami, které už nepoužíváme?
- Jak pomáhá úklid přírody zvířatům?
- Proč bychom neměli házet odpadky do řek a potoků?

Na konci týdne se skřítek s dětmi rozloučí a poděkuje jim: „*Milé děti, chtěl bych vám moc poděkovat za vše, co jste společně dokázali. Jsem nesmírně rád, že jste se staly malými průzkumníky, a hlavně přáteli lesa. Naučily jste se, jak správně chránit přírodu a věřím tomu, že ji budete chránit i nadále. Vaše péče o přírodu je pro mě i pro zvířátka totiž nesmírně důležitá. Děkuji vám a jsem vděčný, že zrovna vy jste se staly strážci přírody. Mějte se krásně a až budete v lese, určitě se potkáme.*“

Aktivity týdne

Hmatové sáčky

Cíle: rozvoj smyslového vnímání, rozvoj ohleduplnosti vůči druhým, rozvoj empatie, rozvoj schopnosti sebeovládání, získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci

Očekávané výstupy: dítě pozná podle hmatu přírodninu i odpadek, přiřadí odpadek ke správnému kontejneru, rozeznává jednotlivé kontejnery, uvědomuje si, proč jsou odpadky v přírodě nebezpečné; empaticky čeká na ostatní a nevykřikuje.

Klíčové kompetence: dítě rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji využívá, jeho projev je kultivovaný a komunikuje bez ostychu a bez zábran, soustředí se na činnost.

Pomůcky: 6 uzavíratelných sáčků, přírodniny – šišky, listy, kaštiny, mech, drobné klacíky, malé kamínky; 6 odpadků – plast, papír, sklo bílé, sklo barevné, oblečení, kov; obrázky kontejnerů – žlutý, modrý, bílý, zelený, červený, šedý, kontejner na textil

Popis: Děti si sednou do kroužku, postupně jsou vytahovány jednotlivé pytlíky, ve kterých jsou přírodniny. Do každého pytlíku se zatoulal i jeden odpadek. Děti sahají dovnitř a pomocí hmatu rozpoznávají, který odpadek se zde nachází. Když ví, neříkají to ostatním, ale nechávají si informaci pro sebe. Jakmile si do pytlíku sáhnou všechny děti, společně s paní učitelkou si řeknou, jaká přírodnina byla uvnitř, který odpadek se tam zatoulal a do jakého kontejneru by ho daly, pokud by ho v lese někde našly. Odpadky pak přiřadí ke správným obrázkům kontejnerů.

Reflexe: Při větším počtu dětí nastávala situace, kdy děti, které do pytlíku už sahaly, rušily děti ostatní. V tom případě byla vedena diskuze na různá témata ohledně přírody. Poté byly děti obcházeny s pytlíkem strkaly jen ruce dovnitř. Bylo to rychlejší, než když si to děti posílaly mezi sebou samy.

Obrázek č. 25 – Děti zkoumají obsah sáčku (foto autorka)

Co do lesa patří a nepatří?

Cíle: rozvoj řečových dovedností, rozvoj slovní zásoby, rozvoj kultivovaného projevu, rozvoj hrubé motoriky, rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách, upevňování si elementárních poznatků o přírodě

Očekávané výstupy: dítě dokáže pojmenovat, co vidí kolem sebe, rozeznává předměty, které do přírody patří a nepatří; spolupracuje ve skupině a dokáže se domluvit, dokáže srozumitelně předat vrstevníkům to, na čem se dohodli ve skupině.

Klíčové kompetence: dítě řeší neshody domluvou, hovoří kultivovaně, využívá smysluplné věty, pracuje dle instrukcí a zadání, vyslechne ostatní.

Pomůcky: obrázky odpadků, obrázky lesních zvířat, rostlin a předmětů; dvě velké obruče (červená a zelená), zelená látka

Popis: Doprostřed třídy rozprostře paní učitelka zelenou látku, znázorňující les. Na látku položí obrázky odpadků, lesních zvířat, rostlin a předmětů. Děti společně třídí předměty, které do lesa patří a naopak nepatří. Do červené obruče dávají ty, které tam nepatří. Do zelené obruče ty, které do lesa patří. Po dokončení této činnosti si s dětmi s paní učitelkou povídají, proč to takto roztřídily a zda je to roztříděno správně.

Reflexe: Obrázky měly děti celkem rychle roztříděné, z tohoto důvodu byly pak rozděleny na dvě skupiny. Každá skupina se posadila k jedné obruči a mezi sebou sdělovaly, proč jsou jednotlivé obrázky právě zde. Poté informace, na kterých se ve skupině shodly předaly druhé skupině. Závěr činnosti si tedy řídily naprosto samy.

Třídící překážková dráha

Cíle: rozvoj hrubé motoriky, rozvoj lokomočních činností, upevnování si informací o třídění, zvyšování fyzické zdatnosti

Očekávané výstupy: dítě zvládne vykonat fyzickou aktivitu, překoná překážky, podleze, přeleze, přeskočí; správně roztřídí odpadky.

Klíčové kompetence: dítě odhaduje své síly, dokáže rozpoznat své silné a slabé stránky, dbá na osobní zdraví své i ostatních.

Pomůcky: překážky – lavička, obruče, prolézací tunel, hmatový chodník, lano, aj.; jakékoliv odpadky (reálné / obrázky), krabice v barev kontejnerů / obruče v barvách kontejnerů, velký plastový pytel na odpadky

Popis: Paní učitelka sestaví libovolnou překážkovou dráhu, může do ní dát překážky, které chce. Na začátku dráhy si každý vytáhne z velkého pytle jeden odpadek. Jeho úkolem je přenést ho přes překážkovou dráhu a na konci dráhy ho dát do správného kontejneru. Děti se střídají, je lepší mít připraveno hodně odpadků, aby mohly děti jít vícekrát. Když odpadky dojdou, dráhu si můžou prolézat i bez nich.

Děti si při této činnosti uvědomí, jak velkou cestu musí odpadky urazit, než mohou být zrecyklovány.

Reflexe: Děti byly neskutečné a chtěly třídít dál a dál. Plný odpadkový koš byl tedy vyprázdněn a třídilo se znovu od začátku. Velice je to bavilo, nechyběla ani kontrola kontejnerů, zda se do nich nedostalo něco nesprávného. Protože i to se samozřejmě může stát.

Recyklační mozaika

Cíle: rozvoj jemné motoriky, rozvoj tvořivosti, rozvoj povědomí o recyklaci a její důležitosti, seznámení se s pojmem „recyklace“, rozvoj samostatnosti

Očekávané výstupy: dítě dokáže přenést svou myšlenku na papír a výtvarně ji ztvární, uvědomuje si, v čem spočívá recyklace a jaké jsou její principy, slovně popíše jeho činnost.

Klíčové kompetence: dítě si uvědomuje, že o tom, co dělá se rozhoduje svobodně; k úkolům přistupuje zodpovědně, činnost dokončí, pracuje dle instrukcí, je samostatné.

Pomůcky: kartonový podklad, různé recyklovatelné materiály (víčka, kousky papíru, plastové obaly, aj.), lepidlo, nůžky

Popis: Každé dítě dostane kartonový podklad, na který si vytvoří obrázek dle vlastní fantazie. Důležité je, že ho bude tvořit z odpadků, které by se vyhodily. Obrázek si může nejdříve předkreslit tužkou a jednotlivé plochy pak vyplňovat nebo klidně začít rovnou lepit. Může se jednat o mozaiku konkrétní, ale i abstraktní.

Velikost kartonu je libovolná, nicméně vhodnější jsou kartony větší, aby byl dostatek prostoru pro tvoření.

Reflexe: Mozaiky vznikly především abstraktní, málokteré dítě z nich dokázalo vytvořit něco konkrétního, ale to vůbec nevadí. Při tvoření byla vedena diskuze, jak se jednotlivé odpady recyklují a co se z nich vyrábí dál.

Úklid okolí mateřské školy

Cíle: rozvoj hrubé motoriky, rozvoj fyzické zdatnosti, rozvoj úcty k přírodě, upevňování si návyků k ochraně přírody, rozvoj zrakového vnímání, rozvoj postřehu

Očekávané výstupy: dítě vykoná fyzickou aktivitu, rozlišuje kontejnery na odpad, uvědomuje si důležitost lidského vlivu na přírodu, rozlišuje, co se může v přírodě nacházet a co naopak nemůže.

Klíčové kompetence: dítě si uvědomuje, že není jedno, v jakém prostředí žije; uvědomuje si, že svým chováním své prostředí může ovlivnit; je otevřené aktuálnímu dění.

Pomůcky: hygienické rukavice, odpadkové pytle

Popis: Děti se společně s paní učitelkou vydají na úklid okolí jejich mateřské školy. Na ruce si vezmou hygienické rukavice, paní učitelka nese pytel na odpadky. Děti sbírají odpadky, které po cestě najdou a nosí je paní učitelce do odpadkového pytle. Důležité upozornění na začátku vycházky – sklo může sbírat jen paní učitelka z důvodu bezpečnosti.

Po dokončení sběru odpadků děti s paní učitelkou roztřídí odpadky do správných kontejnerů.

Reflexe: Aktivita měla obrovský úspěch. Děti byly nadšené, že mohou hledat odpadky a dokonce, že na ně mohou sahat. Během procházky byl nasbírán plný pytel odpadků. V lese děti musely být trochu usměrňovány, protože chtěly sbírat velké kusy kovových předmětů. Děti to motivovalo tak moc, že někteří vyrazily na „uklízecí procházku“ hned i s rodiči.

Obrázek č. 26 – Společné třídění (foto autorka)

Jaké to je?

Cíle: rozvoj smyslového vnímání, rozvoj řečových dovedností, rozvoj elementárních poznatků o světě, rozvoj empatie a prosociálního chování

Očekávané výstupy: dítě rozliší podle hmatu o jaký předmět se jedná, popíše, jaké vlastnosti předmět má, určí, do kterého kontejneru patří.

Klíčové kompetence: dítě je schopno mluvit bez ostychu a bez zábran, hovoří v souvislých větách, nechává prostor pro ostatní, dokáže se prosadit, ale i usměrnit.

Pomůcky: krabice s dírami, odpadky

Popis: Děti si nejdříve společně s paní učitelkou projdou jednotlivé odpadky a řeknou si, jaké vlastnosti mají (sklo je průhledné, sáček šustí atd.). Poté je dají do krabice, děti do ní postupně sahají, ale nedívají se. Vyberou si jeden odpadek a popisují dětem, jaké mají vlastnosti. Ty, které si řekly na začátku, ale můžou přidávat jiné. Ostatní děti hádají, o který odpadek se jedná. Určíme, do kterého kontejneru patří.

Reflexe: Děti vymýšlely zajímavé vlastnosti, třeba na obal od sušenky řekly, že je sladký. Krabice byla veliká, protože v ní bylo hodně odpadků. Především kvůli tomu, aby se nám nezačaly brzy opakovat.

Obrázek č. 27 a 28 – Jaké to je? (foto autorka)

Nápady na další vhodné činnosti:

- Výroba papíru
- Třídící štafeta – dvě družstva, každé třídí svou hromadu odpadků
- Výroba hudebních nástrojů z PET lahví, roliček od toaletního papíru, Kinder vajíček aj. – hudební chvílka
- Výroba košů na tříděný odpad do třídy

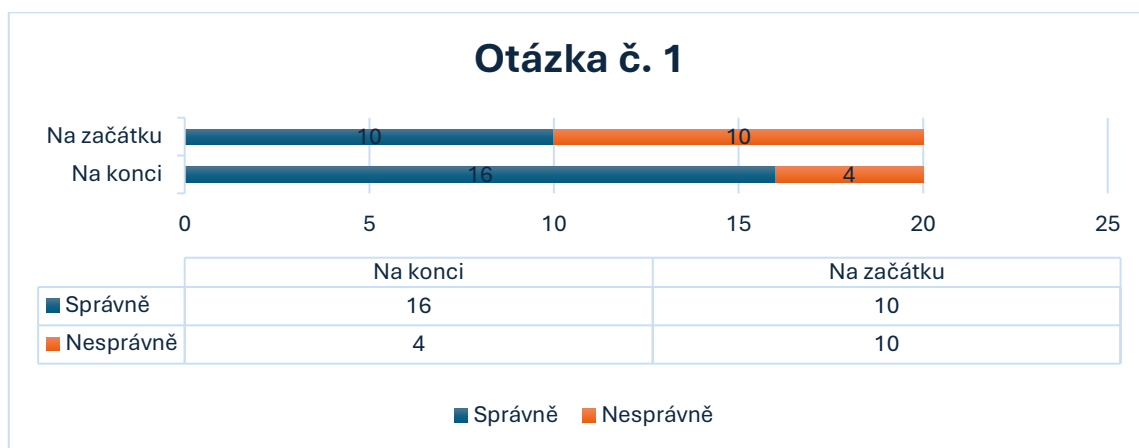
Pracovní listy:

- Do jakého kontejneru patřím? (*viz příloha č. 11*)
- Vyřaď nesprávný odpadek. (*viz příloha č. 12*)

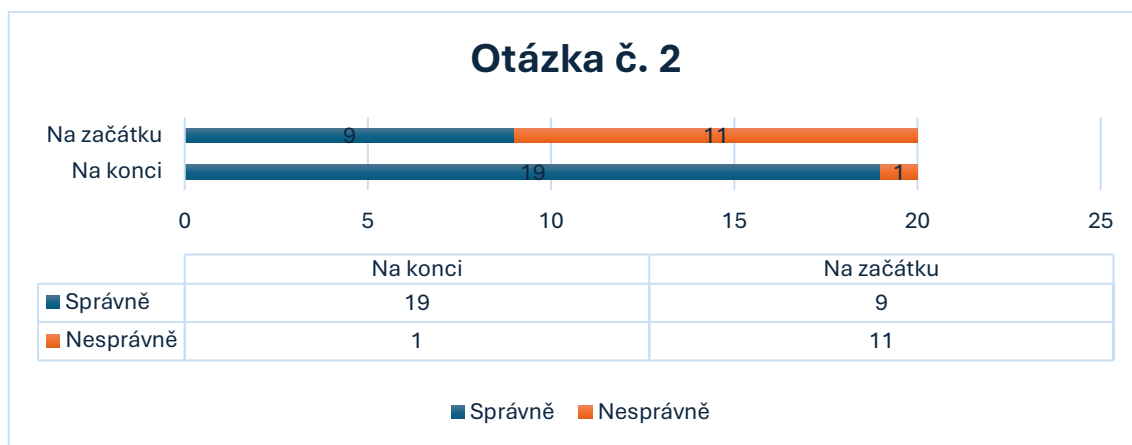
3.2 Ověření efektivity programu

Efektivnost navrženého programu byla zkoumána pokládáním stejných otázek na začátku a na konci výukového bloku. Dotazovaných dětí bylo cca 20 a na otázky odpovídaly individuálně. Výsledky jsou shrnuty v grafech:

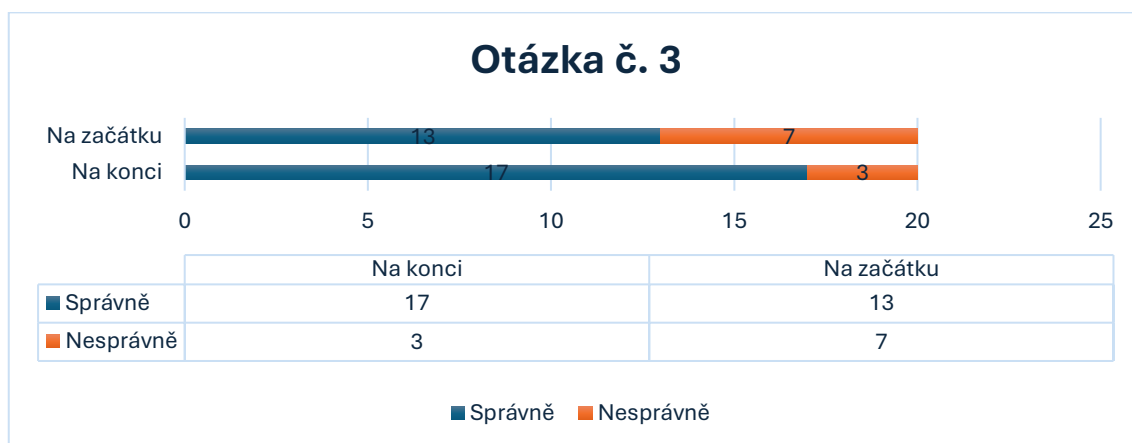
Graf č. 1: Které zvíře žije na Šumavě ve smečkách?

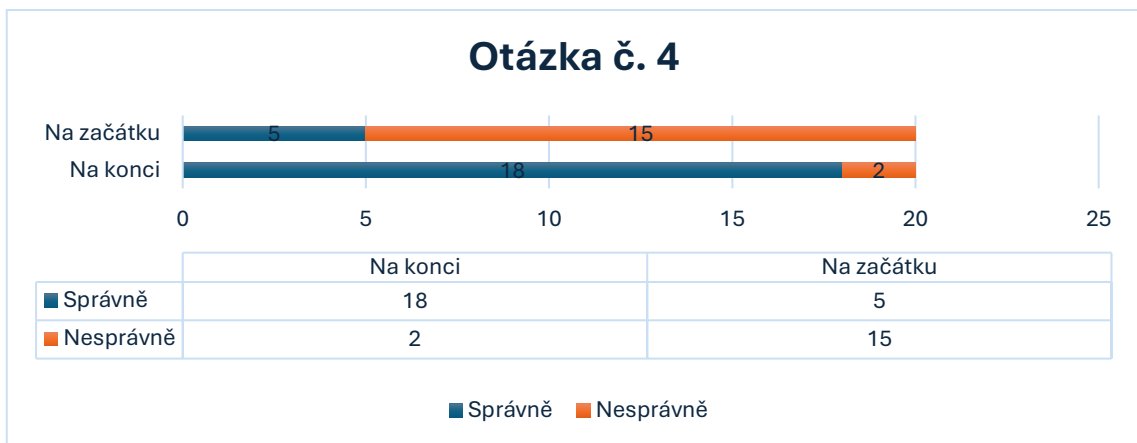
Graf č. 2: Co patří do šedého kontejneru?

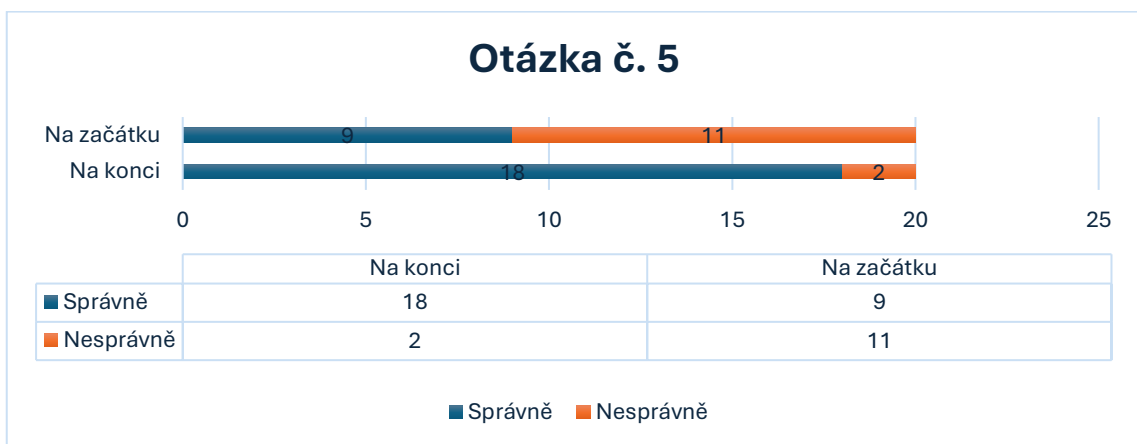
Graf č. 3: Co jí veverka?

Graf č. 4: Kdo nebo co je to „kůrovec“?

Graf č. 5: Co jsou to turistické značky?

4 DISKUZE

V této diskuzi jsou reflektovány zkušenosti s realizací programu pro předškolní vzdělávání. Zároveň je posuzováno, zda byl program vhodně navržen pro potřeby dané skupiny.

Cílem bakalářské práce bylo navrhnout a následně vyzkoušet program, který seznamuje děti s přírodou a životem v ní. Realizace proběhla v mateřské škole, ve které pracuji druhým rokem. Program přinesl několik klíčových zkušeností. Interaktivní učení prostřednictvím her, příběhů a praktických činností výrazně zapojení dětí a zvyšovalo retenci znalostí. Aktivity zahrnovaly jak jemné motorické činnosti, například, práce s drobnými předměty, tak hrubé motorické činnosti, například, pohybové hry inspirované lesními zvířaty, čímž podporovaly rozvoj jemné i hrubé motoriky. Děti pracovaly ve skupinách, což posilovalo jejich sociální dovednosti a týmovou spolupráci. Program také přispěl k ekologickému povědomí dětí, které získaly základní znalosti o ochraně přírody, významu recyklace a správného třídění odpadu.

Při realizaci programu se však objevila také rizika a výzvy. Především bezpečnost dětí byla při aktivitách v přírodě klíčová, vyžadovala neustálý dohled, aby se předešlo úrazům a nebezpečným situacím. Externí aktivity byly závislé na počasí, což vyžadovalo flexibilitu v plánování. Rozdíly v motorických a kognitivních schopnostech jednotlivých dětí vyžadovaly individuální přístup a přizpůsobení aktivit. Celý program byl vhodně navrhnout pro potřeby a schopnosti dětí předškolního věku.

I přes rizika se program ukázal jako velmi úspěšný. Děti se aktivně zapojovaly do poznávání přírody, získaly důležité dovednosti a znalosti o ochraně životního prostředí a zároveň se rozvíjely jejich motorické a sociální schopnosti. Program prokázal, že interaktivní a zážitkové učení má významný vliv na formování ekologického povědomí u dětí a přispívá k jejich celkovému rozvoji.

Na základě otázek, které byly pokládány ve stejném znění na začátku a na konci byly na závěr vyhodnocena efektivnost celého programu. Dle těchto výsledků, spojených s pozorováním a úspěšností dětí ve vypracovávání pracovních listů, bylo zjištěno, že navrhnoutý program splnil své cíle a tím je splnila i tato bakalářská práce.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo seznámit děti s přírodním prostředím, především se zaměřením na Šumavu a rozvíjet jejich environmentální povědomí. Program usiloval o to, aby děti poznaly různé aspekty přírody, od základních informací o planetě Zemi a ekosystémů až po znalosti o lesních zvířatech a důležitosti ochrany přírody. Cíle, které jsem si na začátku programu určila, byly během celého měsíce zcela naplněny. Děti získaly základní znalosti o planetě Zemi a kulturním životě jiných zemích. Stejně tak se rozvíjela jejich sounáležitost s živou i neživou přírodou. Prostřednictvím kreativních, vzdělávacích a zábavných aktivit se podařilo vzbudit v dětech zájem a lásku k přírodě a její ochraně. A to pro mě bylo to nejdůležitější. Protože pokud se děti naučí respektu a úctě k přírodě v tomto věku, budou to brát později jako automatickou věc, a především tyto myšlenky pošlou dál. Výchova k ekologickému myšlení a chování od raného věku přispívá k ochraně životního prostředí, především k udržitelnosti planety pro budoucí generace. Dá se tedy říct, že tím, že děti učíte mít rádi přírodu a učíte je o ni pečovat, jim zajišťujete delší život na naší planetě Zemi. V neposlední řadě jsem kladla důraz na pobyt venku, který podporuje fyzický a psychický rozvoj a posiluje jejich imunitní systém.

Ve třídě, kde jsem celý program zkoušela, jsou děti zvyklé chodit do přírody často. A vzhledem k tomu, že se nacházíme v samotném NP Šumava, je více než na místě vnést do podvědomí dětí důležitost naší vznešené přírody. Program se uskutečnil po dobu jednoho měsíce. Během každého týdne jsme se zabírali daným tématem. Činnosti jsem s dětmi vyzkoušela všechny a některé z nich chtějí děti hrát až do teď. Děti se o přírodu samy zajímají, čas venku tráví s radostí a nadšením, a to je pro mě to nejdůležitější.

Během celého programu byly děti aktivní a do činností se zapojovaly. Obrázek Šumíka jsme si ve třídě vyvěsily a každému jsem ještě vytiskla menší skřítčí samolepku, kterou dostal na konci programu za odměnu a na připomínku toho, že les a přírodu chráníme a pečujeme o ni.

„Nesmíme nikdy zapomínat na to, že každý mohutný strom započal svoji dráhu jako nepatrná sazeňka.“

Adenauer Konrad

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

- Anděra, M. a kol. (2003). *Šumava: příroda, historie, život*. Baset.
- Andresková, J.; Kubecová, M.; Kukačková, M.; Suchardová, L. & Zemanová, K. (2018). *Rozvíjíme environmentální citění dětí. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání*. Raabe.
- Babůrek, J. (2006). *Průvodce geologií Šumavy*. Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava.
- Bennett, J. & Smith, R. (1996). *Nápady pro přírodovědu: [soubor praktických námětů a zábavných činností pro vyučování prvouky a přírodovědy na 1. stupni ZŠ]*. Portál.
- Dvořák, J. *Národní park Šumava: 30 let (2021)*. Správa Národního parku Šumava.
- Geotoulky. (2020). *O lidech, přírodě a životě na Šumavě* [Film].
- Horpeniak, V. (2014) *Šumava očima Vladimíra Horpeniaka*. Starý most.
- Jančaříková, K. (2017) *Činnosti k rozvíjení přírodovědné gramotnosti v předškolním vzdělávání*. Raabe.
- Kaskoun, O. (2002) *Toulky Šumavou*. Radovan Rebstöck.
- Kintzl, E. & Fischer J. (2020). *Zmizelá Šumava*. Kniha Zlin.
- Klostermann, K. (2018). *Vzpomínky na Šumavu*. Antýgl.
- Kučerová, M. & Dvořák, V. (2016). *Světlem šumavské přírody*. Správa Národního parku Šumava.
- Mazný, P.; Fencel, P. & Nykles, F. (2013). *100 zajímavostí ze staré Šumavy: od Nýrska do Prachatic*. Starý most.
- NP Šumava. (2015) *Pojďme na to od lesa: příručka ekologické výchovy a lesní pedagogiky*. Druhé, aktualizované a doplněné vydání. Správa NP Šumava.
- Pulkrábek, J. (2018). *Šumavská toulání: krajinou Zlaté stezky. Tajemné stezky*. Regia.
- Spitzer, K. & Bufková, I. (2008). *Šumavská rašeliniště*. Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava.

Šantrůčková, H. & Vrba, J. (2010). *Co vyprávějí šumavské smrčiny: průvodce lesními ekosystémy Šumavy*. Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava.

Štemberk, J. (2021). *Národní park Šumava v proměnách času: 1991-2021*. Správa Národního parku Šumava.

Vondruška, V. (2014). *Život staré Šumavy*. Vyšehrad.

Elektronické zdroje

Cestujeme Šumavou. (2024). [cestujemesumavou.cz](http://www.cestujemesumavou.cz).
<http://www.cestujemesumavou.cz/zlata-stezka>

Čuláková, K. (2013). *iDnes.cz*. Nejvýše položené pravěké sídliště v Česku objevili archeologové na Šumavě. https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/archeologove-objevili-na-sumave-stopy-osidleni-pravekych-lovcu.A130816_150317_budejovice-zpravy_mbe

Hotová, M. L. (2024). *sumavanet.cz*. <https://www.sumavanet.cz/pravek.s-18596-GDP>

Kucharský, P. (2013). *pratelemourence.cz*. <http://www.pratelemourence.cz/leto-na-mourenci-st-maurenzner-sommer-texty-prednasek-vortragetexte/o-keltech-na-sumave-uber-die-kelten-im-bohmerwald/>

NP a CHKO Šumava. (2024). *npsumava.cz*: <https://www.npsumava.cz/priroda/veda-a-vyzkum/uzemni-ochrana/>

Procházková, M. (2011). *iDnes.cz*. Šumava je posledním útočištěm spousty ohrožených druhů. Kácení jim škodí. https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/sumava-je-poslednim-utocistem-spousty-chranenych-druhu-kaceni-je-zabije.A110509_183729_domaci_taj

Šmída, Z. (2023). *zdeneksmida.cz*. Státní hranice a pohraniční turistika: <https://www.zdeneksmida.cz/rozbor-pohranicnich-lokalit/sumava/o-oblasti-a-hranicich.html>

Wernerová, M. (2023). *Akademie věd České republiky*, <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/biologicko-ekologicke-vedy/Populace-rysu-na-Sumave-je-ohrozena.-Maji-selmy-nadeji-na-preziti/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Skřítek Šumík

Příloha č. 2 – Pracovní list: Planeta Země

Příloha č. 3 – Pracovní list: Co najdeme na souši X ve vodě?

Příloha č. 4 – Příběh skřítky Šumíka

Příloha č. 5 – Pracovní list: Kde bloudí skřítek Šumík

Příloha č. 6 – Pracovní list: Jak vypadají turistické značky?

Příloha č. 7 – Fáze motýla

Příloha č. 8 – Pracovní list: Která zvířata patří do lesa?

Příloha č. 9 – Pracovní list: Dokresli motýla

Příloha č. 10 – Odpadky v lese

Příloha č. 11 – Pracovní list: Do jakého kontejneru patřím?

Příloha č. 12 – Pracovní list: Vyřaď nesprávný odpad

Příloha č. 13 – Rys ostrovid

Příloha č. 14 – Kůrvec

Příloha č. 15 – Turistické značky

Příloha č. 1 – Skřítek Šumík

Kresba autorka

Příloha č. 2 – Pracovní list: Planeta Země

Kresba autorka

Příloha č. 3 – Pracovní list: Co najdeme na souši X ve vodě?

NA PLANETĚ ZEMI
JE VODA A PEVNINA.
VYSTŘIHEJ MALÉ OBRÁZKY
A POTÉ JE SPRÁVNĚ
NALEP.
HODNĚ ŠTĚSTÍ!

Příloha č. 4 – Příběh skřítky Šumíka

Ahoj, jmenuji se Šumík. Jsem malý lesní skřítek, který žije v krásném a tajemném kraji zvaném Šumava. Moje jméno je Šumík, protože se odráží v šumu lesa, který mě obklopuje každý den. Když jsem poprvé přišel na Šumavu, nevěděl jsem, že tu najdu svůj nový domov, ale osud tomu chtěl jinak.

Před mnoha a mnoha lety, jsem žil v malém lese daleko odtud. Byl to pěkný les, ale malý a často jsem si přál poznat něco většího, něco, kde bych mohl objevit více tajemství přírody. Jednoho dne jsem uslyšel o místě, které je plné hustých lesů, tajemných jezírek a vysokých hor. Říkali tomu Šumava. Byla to láska na první poslech.

Vydal jsem se na dlouhou cestu přes hory a doly, až jsem konečně dorazil na Šumavu. Okamžitě mě okouzila svými hlubokými lesy, klidnými jezery a zpěvem ptáků, který mě provázel na každém kroku. Když jsem poprvé vkročil do jejího srdce, cítil jsem, jak mě příroda objímá. Byl jsem doma.

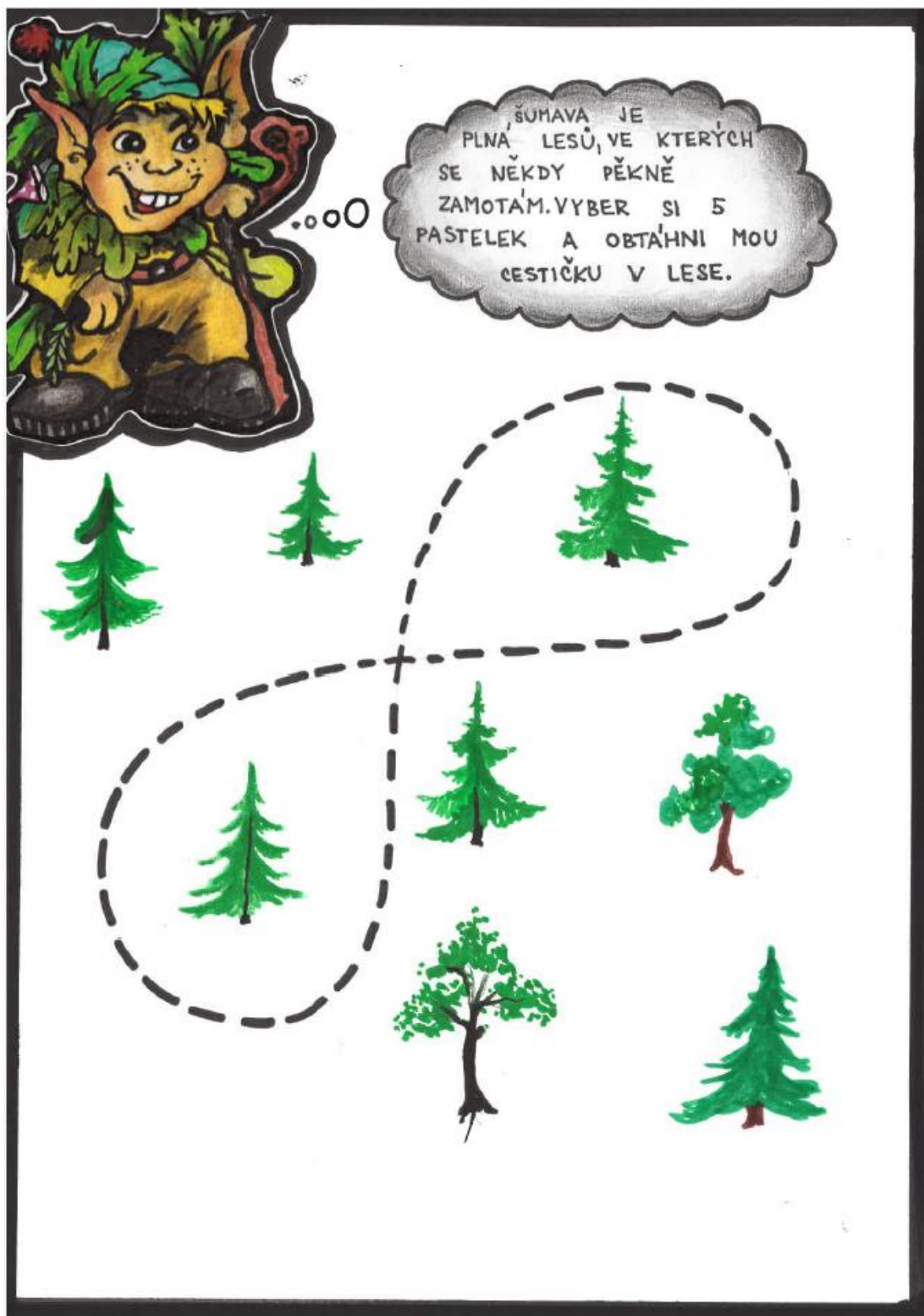
Život na Šumavě je plný dobrodružství a krásy. Ráno mě budí zpěv ptáků a jemné šumění stromů. Slunce se probouzí nad horami a jeho paprsky prosvítají mezi stromy, jako by mi ukazovaly cestu. Během dne běhám po lese, potkávám zvířátka, jako jsou jeleni, lišky a srnky, a společně si hrajeme a objevujeme tajemství přírody. Večer, když se stmívá, sedávám u malého jezírka a poslouchám, jak voda šeptá příběhy staré jako čas sám.

Historie Šumavy je bohatá a zajímavá. Před tisíci lety byla Šumava domovem mnoha různých tvorů a lidé ji obdivovali pro její krásu a tajemství. V dávných dobách tudy vedly obchodní stezky a na těchto cestách se lidé setkávali a vyměňovali si příběhy a zboží. Šumava byla vždy místem, kde se střetávaly různé kultury a národy.

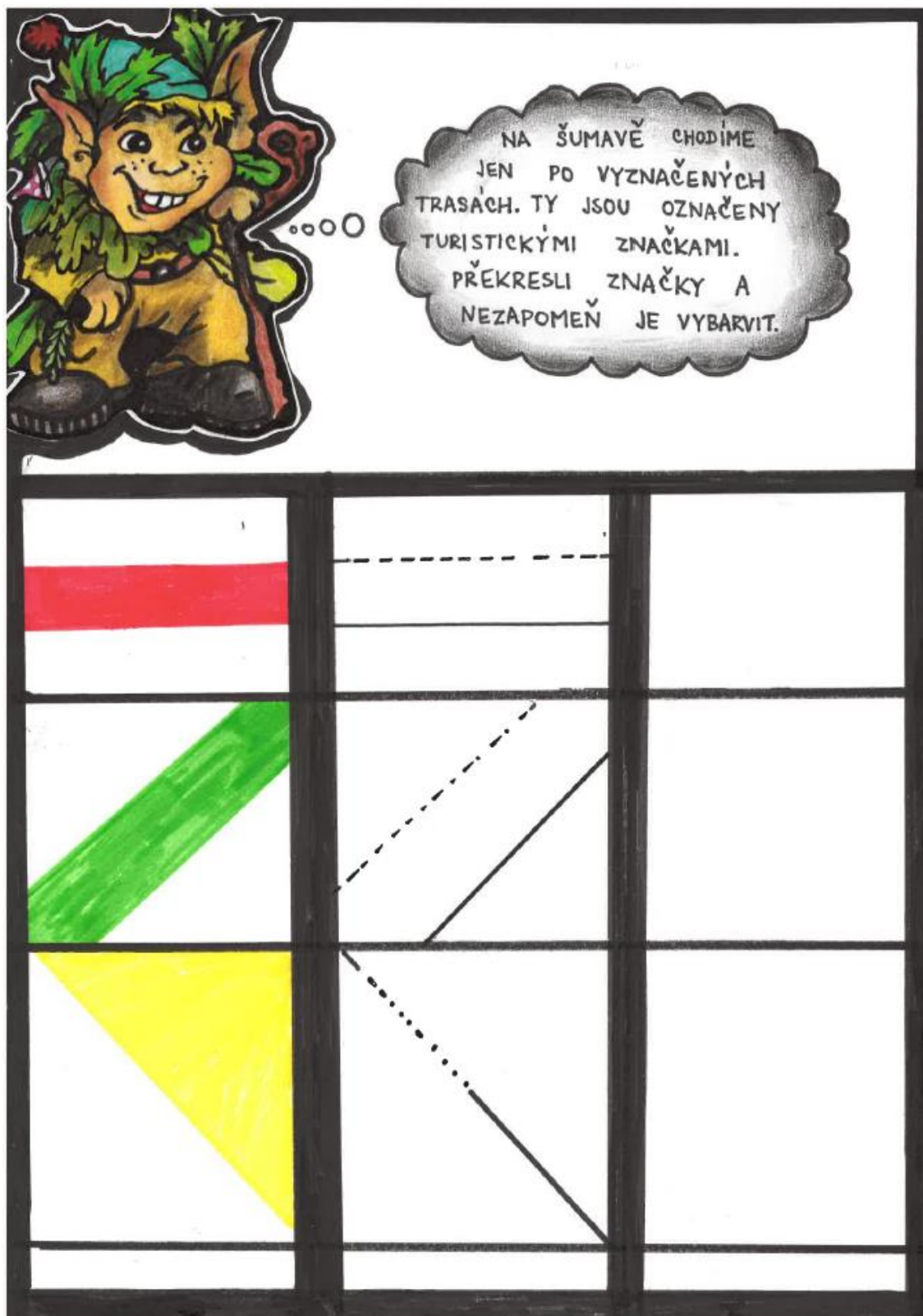
Ale jako všechno v životě, i Šumava prošla změnami. Lesy byly někdy káceny a krajina se měnila. Ale příroda je mocná a Šumava se vždy znovu zrodila, ještě krásnější a silnější. Dnes je Šumava národním parkem, kde lidé z celého světa přicházejí obdivovat její krásy. Lesy se rozprostírají až k obzoru, řeky a potoky tečou křišťálově čistou vodou a zvířata tu žijí svobodně a šťastně.

Já, Šumík, tu budu vždy bdít nad tímto kouzelným místem, pečovat o jeho krásu a chránit jeho tajemství. Ať už jsi člověk, zvíře nebo jiný skřítek, věz, že Šumava je místem, kde můžeš najít klid, krásu a dobrodružství. A až jednou přijdeš na návštěvu, možná uslyšíš jemný šum lesa a budeš vědět, že jsem to já, Šumík, kdo tě vítá v tomto kouzelném kraji.

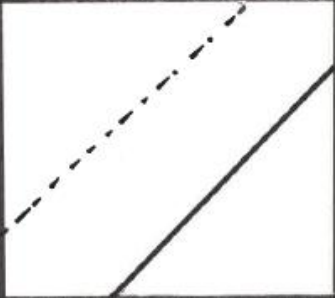

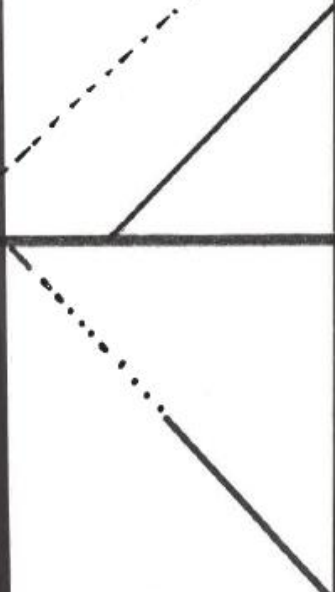
Příloha č. 5 – Pracovní list: Kde bloudí skřítek Šumík

Příloha č. 6 – Pracovní list: Jak vypadají turistické značky?

NA ŠUMAVĚ CHODÍME
JEN PO VYZNAČENÝCH
TRASÁCH. TY JSOU OZNAČENY
TURISTICKÝMI ZNAČKAMI.
PŘEKRESLI ZNAČKY A
NEZAPOMEŇ JE VYBARVIT.

Příloha č. 7 – Fáze motýla

Kresba autorka

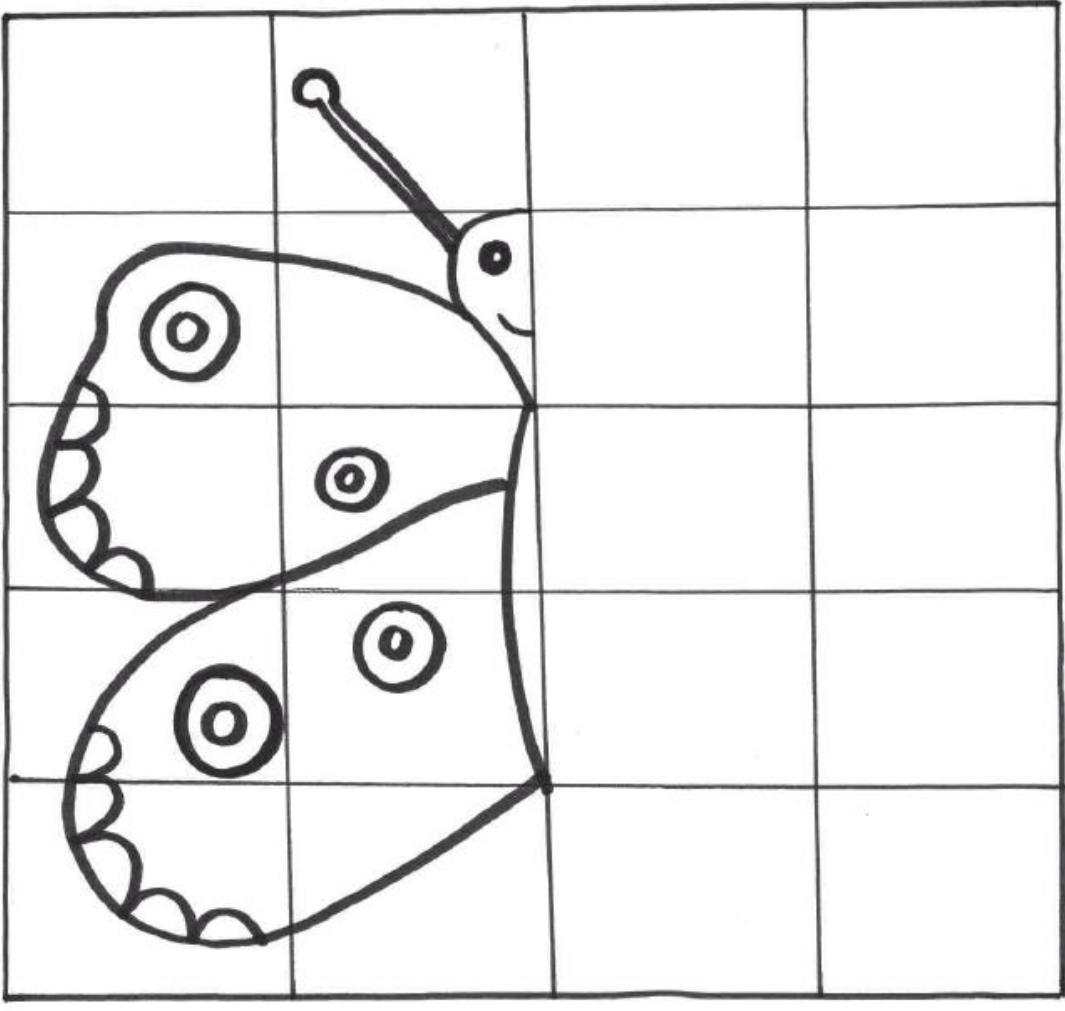
Příloha č. 8 – Pracovní list: Která zvířata patří do lesa?

Příloha č. 9 – Pracovní list: Dokresli motýla

NA ŠUMAVĚ
BYDLI MOTÝLEK, KTERÝ SE
JMENUJE PERLEŤOVEC SEVERNÍ.
JE HO TADY UŽ MÁLO.
DOKRESLI MOTÝLKA TAK,
ABY BYL CELÝ.
DRŽÍM TI PALCE.

Kresba autorka

Příloha č. 10 – Odpadky v lese

zdroj: Google obrázky

Příloha č. 11 – Pracovní list: Do jakého kontejneru patřím?

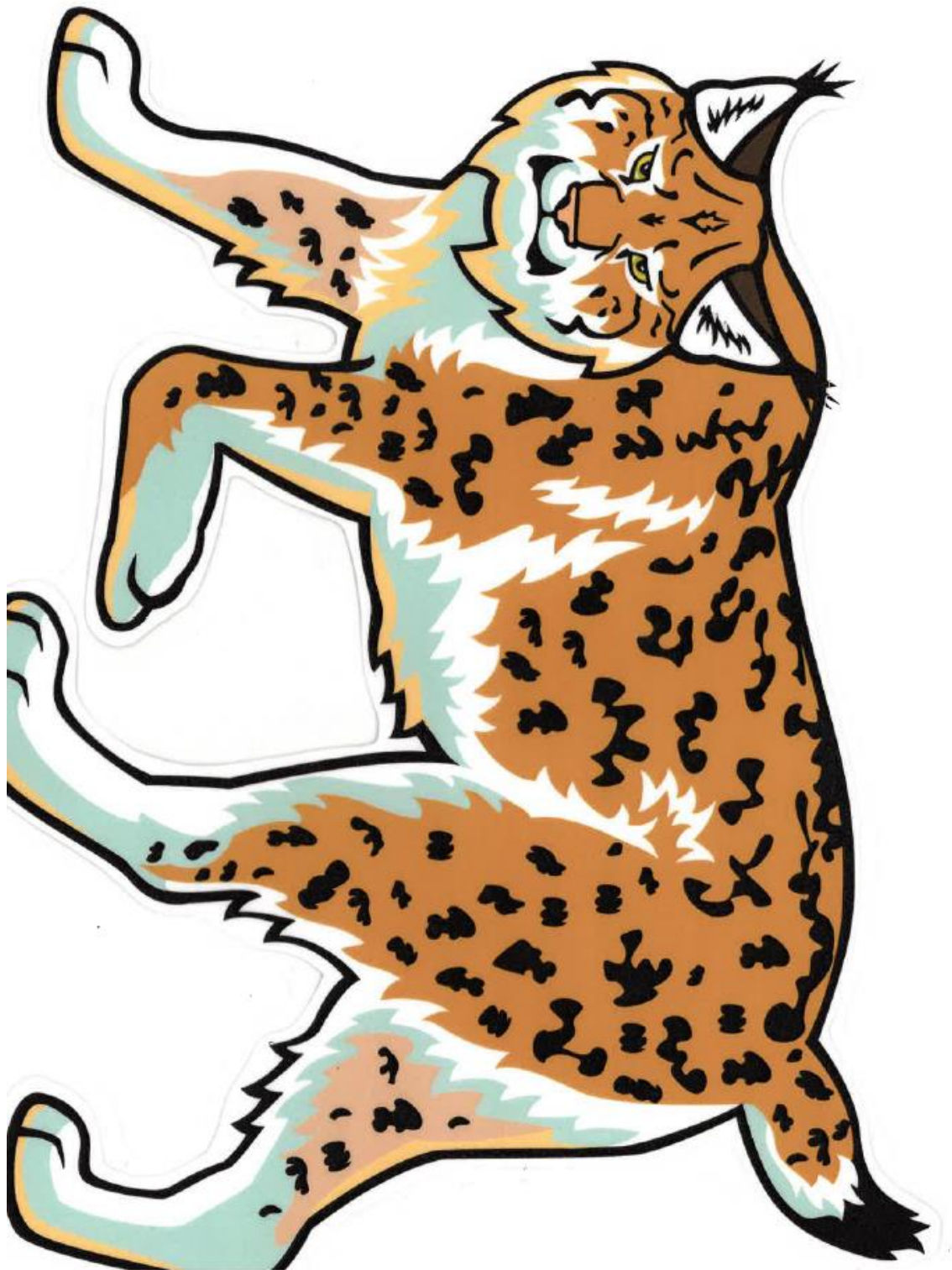
Příloha č. 12 – Pracovní list: Vyřaď nesprávný odpadek

NĚKDY SE DO KONTEJNERŮ DOSTANOU ODPADKY NESPRÁVNĚ. NAJDI V ŘADĚ, CO JE V KONTEJNERU ŠPATNĚ, OBRAZEK ŠKRTNI.

Příloha č. 13 – Rys ostrovid

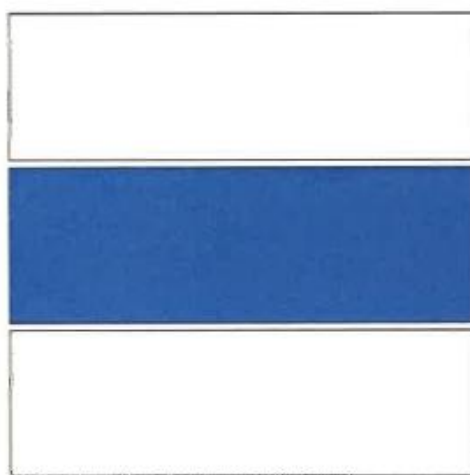
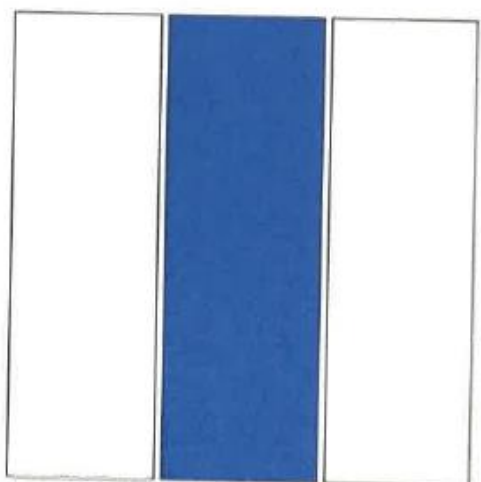
zdroj: Google obrázky

Příloha č. 14 – Kůrovec

Zdroj: Google obrázky

Příloha č. 15 – Turistické značky

PŘEHLED DĚTSKÉ LITERATURY O PŘÍRODĚ

Bézuel, S. (2014). *Zvířata: encyklopedie Larousse*. Knižní klub.

Bézuel, S. (2017). *Příroda: encyklopedie Larousse : knížka, kterou budete číst znovu a znovu!*. Knižní klub.

Holasová, A., F. (2013). *Lumír včelaří*. Labyrint.

Horáček, P. (2019). *O myšce, která se nebála*. Portál.

Horáček, P. (2020). *Jak myška snědla měsíc*. Portál.

Horáček, P. (2020). *Nejkrásnější místo na světě*. Portál.

Horáček, P. (2023). *Motýlek... motýl*. Portál.

Jeffers, O. (2018). *Tady jsme doma: planeta Země pro úplné začátečníky*. Euromedia.

Klusová, T. (2021). *O všech zvířatech*. Yakoono, s.r.o.

Lukešová, M. (2012). *Jak si uděláme zeměkouli*. Portál.

Reitmeyerová, A. (2016). *Ustrašená veverka Barborka*. Fortuna Libri.

Sabbag, B. & Kelly, M. Star. (2021). *Malý čmelák Lojzík*. Junior.

Säfström, M. (2019). *Ilustrovaný atlas neuvěřitelných faktů o zvířatech*. Albatros.

Säfström, M. (2020). *Ilustrovaný atlas legračních faktů o mláďatech*. Albatros.

Todd-Stanton, J. (2018). *Tajemství černé skály*. CPress.

Wohlleben, P. (2017). *Slyšíš, jak mluví stromy?: co všechno můžeš objevit v lese*. Kazda.

Wohlleben, P. (2018). *Víš, kde jsou děti stromů?*. Kazda.

A další...